

te Constitutionis facta fuerat mentio: nam cum alia resignations nullatenus fieri possent coram Ordinariis, frustratorium fuisset eis prohibere ne de beneficiis nulliter resignatis providerent suis consanguineis, vel familiaribus. Et hic sensus aperte etiam colligitur ex illis verbis [interdictimus ne Episcopi de beneficiis resignandis prædictis aut suis, aut admittentium consanguineis, &c. audeant providere] ponderando verbum, *prædictis*, quod habet relationem ad præcedentem dispositionem, idest ad illas omnes resignations, quarum superius meminerat. Unde cum in prima parte Constitutio relinquat Ordinariis facultatem admittendi in specie resignationem, seu dimissionem beneficii vacantis ob alterius affectionem, ut initio probatum est; & in secunda parte provideat ne beneficia dicto modo resignata, vel dimissa eorum, aut resignantium consanguineis conferantur: aperte sequitur ut Constitutio etiam in secunda parte intelligatur de collatione beneficiorum in manibus Episcopi dimissorum ob affectionem alterius incompatibilis, juxta Extravag. *Execrabilis*.

45 Præsertim quia etiam in hac secunda parte Pontifex utitur verbo, dimissionis, ibi (Ne Episcopi aut suis, aut admittentium consanguineis audeant providere) verbum enim illud, *admittentium*, videtur mensosè appositum, pro *dimittentium*; & hoc modo restitutum fuit in Codice septimi libri Decretal. Clementis VIII. cap. 1. tit. *de renunciat.* Quamobrem cum verba Constitutionis sint clara, ab ipsis non est recedendum. l. *ille aut ille*, ibi, *Cum in verbis nulla est ambiguitas*, & l. *Non aliter*, in princ. de leg. 3. & in terminis huius verbi, dimissionis tradit Mandos. d. *regul. de infirm. qu. 13. num. 6. cum seq.* Nec est locus alicui interpretationi, quæ tamen latissima fieri debet ubi agitur de fraude tollenda, l. 1. §. *Sed & Constitutio*, & §. *Pecuniam autem*, ff. de calumniar. & in simili tradit idem Mandos. d. *quest. 13. num. 21.*

47 Sed verbis Constitutionis accedunt etiam rationes: nam Pius V. noluit beneficia resignata posse consanguineis Ordinariis, aut resignantium conferri. Primò ad submovendas fraudes, & confidentiales pactiones, quæ solent sæpè in huiusmodi renunciationibus intercedere, ut colligitur ex §. *Caveant autem Episcopi*. Secundo, ne resignations fierent ob carnis affectum & Ecclesiastica bona quodammodo jure consanguinitatis acquirerentur, quod detestantur sacri Canonones, cap. *Apostolica*, 8. *quest. 1. c. Presentium*, cap. *Conquerenti*, & c. *Transmissa*, de sil. Presbyterar. & cap. 1. de *preben.* Concilium Tridentinum cap. 1. *sess. 25.* Ac demum quia si Ordinarius posset conferre suis, aut resignantium consanguineis, vel familiaribus; resignations tacite, & per indirectum conferrentur factæ in ipsorum consanguineorum, vel familiarum favorem. Quod esset absurdum; cum huiusmodi resignations in favorem in manibus Episcoporum fieri non possit sine labe simoniae, ut patet in ipsamet Constitutione in §. *Caveant autem Episcopi*, & latius dictum est supra num. 32. Huiusmodi autem rationes æque vigent in collatione Parochialis dimissæ ob alterius Parochialis affectionem, atque in resignations factis ex aliis causis expressis in prima parte Constitutionis,

Nam facilè esset Ordinariis Parochialem Ecclesiam habenti conferre aliud beneficium incompatible ad hoc ut postea Parochialis vacante conferre possent suo, vel dimittentis consanguineo. Atque ita quod una via non possent, per aliam indirectè consequerentur, contra regul. *Cum quidam via de regul. iur. lib. 6. l. fin. c. Si mancip. ita veni. l. Scire*, ff. de Tutor. & Curator. cap. *Tue*, & ibi gloss. in ver. *Effectum*, de Procurat. gloss. fin. in c. *Constitutus*, de concess. preben. Nec dimissiones carerent periculo confidentiarum, atque illicitarum pactionum Quin immo sæpè à dimittentibus tacite designarentur personæ consanguineorum, vel familiarium in fraudem Constitutionis, §. *Caveant autem Episcopi*. Et hanc sententiam probavit sacra Congregatio Concilii.

49 In pœnas tamen Bullæ fortè non incidit Episcopus, qui parochialem sic dimissam ignoranter contulit suo consanguineo: quia Constitutio ad hoc requirit temeritatem, ac præsumptionem, ibi, *audeant providere*, & ibi temerè attentatum, ut in simili casu arguit Cardin. in Clem. 1. sub num. 7. *vers. Videtur tamen, de privileg. tum 51* quia respectu pœnæ decretum irritans non videtur ligare ignorantes, ut est textus in cap. *Si beneficia*, ubi Anchar. notat in 2. notab. de *preben. in 6.* & de communi testatur Gabriel *commun. conclus. tit. de clausul. num. 8.* Tutius tamen videtur petere abolutionem à Sede Apostolica: cum præsertim etiam dictam Constitutionem ignorantes eam petere consueverint, si credimus Flam. Parisio hoc attestanti in tractat. de *resign. benefic. lib. 5. quest. 6.* Et Ordinarios non excusari à pœna ob ignorantiam dicit Bullæ Pij V. saltem in foro exteriori, respondit Navar. *consilii 9. Quisdam Chrysolomus, de renunc. Inde 52* consultus est ut Episcopus petat à Summo Pontifice relaxationem suspensionis: nam in alias pœnas nõ incidit, si post suspensionem nullam fecerit collationem, ut patet ex veris. *Et nihilominus*. Alioquin petenda esset absolutio ab excommunicatione, dispensatio ab irregularitate, si ministrasset, ut per Navar. *dicto cons. 9. num. 3.*

53 An autem prædicta Pij V. Constitutio prohibens vacantia per resignationem per Ordinarios eorum, vel resignantium consanguineis, vel familiaribus conferre, habeat locum etiam in Parochialibus, quæ conferuntur servata forma examinis per concursu à Concilio Tridentino præscripta in cap. 18. *sess. 24.* adeo ut huiusmodi personæ ad concursum vacantis Parochialis admitti non debeant; S. Congregatio censuit Constitutionem Pij V. comprehendere etiam istas Parochiales & illas personas, quibus per concursum conferuntur. Tamen cum Sanctissimo agendum, qui idem sentit, ut scilicet hæ personæ censentur comprehensæ in Bulla Pij V. in collatione Parochialium per concursum ideo monendum Episcopum, ne istos deinceps ad concursum admittat.

DE ARBITRIS.

Cap. Cum tempore.

S V M M A R I V M.

- E**cclesia minor in præiudicium Papæ de libertate compromittere non potest. & num. 6. Declaratur num. 11. & num. 28. & seq. & num. 28.
- 2 Exemptionis privilegio Ecclesia exempta non potest renunciare.
- 3 Papa dum Ecclesiam ab alijs eximit, intelligitur eam sibi immediatè subicere.
- 4 Privilegio libertatis potest exemptus renunciare in sui præiudicium, non autem concedenti, vel alterius. & num. 20. 26. & 29.
- 5 Prælati an possint compromittere sine consensu Capituli.
- 6 Compromissum cur fieri non possit ab Ecclesia exempta in præiudicium libertatis. & num. seq. usque ad num. 16.
- 7 Prælati exempti cum recipiat dignitatem à Papæ, iurata bona Ecclesia non alienare ipso inconsulto. & num. 19.
- 8 Compromitti non potest de liberali causa.
- 9 De Privilegijs Apostolica Sedis inferior nec ut Index, nec ut Arbitr potest cognoscere. & n. seq. usque ad num. 16.
- Arbitraria redacta ad iura Iudiciorum.
- 11 Arbitr esse non potest qui non potest esse Iudex.
- 12 Nec potest Arbitr quod non potest Iudex.
- 13 Compromissum ab initio est voluntatis, post factum necessitatis.
- 14 Arbitr an habeat coercionem.
- 15 Laici arbitrorum ex consuetudine mandantur executioni Iudicij officio, sicut sententiæ Iudicium.
- 16 Arbitrium latum super pluribus capitibus sustinetur quoad illa, quæ à compromittentium potestate dependent.
- 17 Arbitrator videntur, quod sunt res, de quibus sunt compromissum.
- 18 Arbitri, vel Iudicij sententiæ, an & quando possint pro parte valere, & pro parte non.
- 19 Alienare prohibitus an possit compromittere. & num. seq. usque in finem.
- 20 Compromittere potest Clericus in sui præiudicium non autem in præiudicium Ecclesie, num. 25. & 29. Declaratur, num. 38.
- 21 Bona Minorum alienari prohibentur sine causa cognitione, & decreto. nec valet laudum super his prolatum. & num. 40.
- 22 Arbitrium est quedam transactio in arbitrium boni viri collata, & boni viri arbitrio moderanda. Declaratur, num. 29. *vers. Et in hoc casu.*
- 23 Vasallus non potest super feuda compromittere sine licentia Domini. & num. 28.
- 24 Curator datus hereditariacenti compromittere non potest. & num. 28.
- Potest tamen cogi ad compromissum ex forma statuti, num. 40.
- 25 Prælati qui in arvit bona Ecclesie non alienare si compromittat non est periturus.

- 26 Interpretatio in dubio faciendâ est ut evitetur periculum.
- 27 Transactio facta per eum, qui non potest alienare, valida est si per ipsum non fiat alienatio.
- 28 Compromissum super his, quæ alienari prohibentur, non valet si fiat de facto. & num. seq. Secus si de iure, num. 30. & seq. usque in finem.
- 29 Compromissum non valet, per quod Ecclesia obligetur.
- 30 Compromitti potest de rebus temporalibus Ecclesie etiam in mulierem habentem iurisdictionem de iure, vel consuetudine.
- 31 Etiam sine auctoritate Episcopi.
- 32 Compromissum super iurisdictione Archidiaconali, item super questione spiritali Hospitalis valet, etiam si auctoritas Superioris non interveniat.
- 33 Compromitti potest super beneficio, dummodo arbitri ex vi compromissi beneficium ad iudicare non possint titulum non habenti.
- 34 Casus eventus non computantur. & seq.
- 35 Appellare an, & quomodo liceat à sententiâ Arbitri.
- 36 Prælati potest esse in Iudicio super re immobili Ecclesie etiam sine Capituli consensu. & num. 41.
- 37 Appellationis remedium introductum est ad corrigendam Iudicij iniquitatem, vel imperitiam.
- 38 Compromissum fieri potest de omnibus etiam angustibus ius alterius, sed arbitrium non tenet in alterius præiudicium.
- 39 Alienare prohibitus cogi potest ad compromittendum iuxta formam statuti.
- 40 Minor stante statuto tenetur compromittere sine solemnitatibus.

CUM TEMPORE. Minor Ecclesia in præiudicium Papæ de libertate compromittere non potest. Hoc dicitur. Dividitur in duas partes. In prima recitat factum Compromissi. In secunda laudum latum pro parte approbat, & pro parte reprobat, ibi, *Quia legitima.*

Nota primò in veris. *Cum est sponte nolentis*, & Ecclesiam exemptam privilegio libertatis renunciare non posse, ut hic, est textus ad litteram, qui quotidie solet à Doctoribus allegari: non enim hoc casu agitur de favore solius renunciantis; ac proinde non est locus regulæ: *Quilibet potest renunciare ei, quod pro se noscitur introductum*, ut in cap. *Ad Apostolicam, de regular. & in l. Si quis in conscribendo, c. de pact.* Sed agitur de iure Ecclesie Romanæ: nam cum nulla Ecclesia possit esse accepta, idest sine capite, cap. *Nulla*, 93. *distin. dum* Papa Ecclesiam ab alijs eximit, consequenter iurisdictioni Sedis Apostolicæ immediatè subicit, ut hic per Hostiens. & omnes. Huic autem juri Ecclesie Romanæ, ac B. Petri Ecclesie exempta præiudicare non potest. Ad quod allego optimum textum in cap. *2. ad finem. supra de in integr. restitut. ibi. In tamen non tam sumum, qua nostram*, & in cap. *Cum olim* il secundo, *vers. Nos igitur ascendentes, infra de privileg. Et ita hic firmant glo. fin. Innocent. num. 1. in ver. Libertatem, Cardin. num. 4. in 5. notab. num. 6. in 4. notab. & reliqui omnes, gloss. in cap. *Cum olim*, in c. *Tenorem, infra de prescrip. Abb. in c. Grave, num. 3. de offic. Ordinari.**

& in cap. i. num. 19. *infr. de re iudic.* Sylvelt. in ver. *Exemptio* num. 11. Covarr. *variar. resolut.* lib. 2. cap. 4. num. 1. Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 1. glof. 9. num. 121. Accedit quod non Prelatus, vel Conventus possidet subjectionem Ecclesie, vel Monasterii exempti, sed Romanus Pontifex: & hac subiectio cum sit res incorporalis, non potest acquiri per alium sine consensu illius, qui eam possidet, ut in l. 2. *de servitut. & aqua*, ubi patet possessionem incorporalium quæri non posse sine conscientia, & patientia possessoris, & notat Innoc. in cap. *Bona*, *in secundo, de postulat. Prelator.* & in cap. *Conquerente*, *de offic. Ordinar. Bart.* in l. 1. *ff. de aqua pluviali arden.* quos in proposito refert, & sequitur Abb. in cap. *Cum dilectus*, num. 7. *vers. Sed ego tenerem hoc dictum, de relig. domib.* De quo die plenius ut scripsi in c. *Quod super his*, à num. 14. usque in finem, *de maior. & obedien.* ubi in casu notabili Regularium Polonia: latissime probavi nec Synodum provincialem Gnesnensem, etiam Regularibus consentientibus, ac juri suo renunciantibus, potuisse illorum exemptiones, & libertates convellere, aut illis aliquatenus derogare; fatetur tamen glossa exemptum posse renunciare privilegio libertatis quantum ad se, licet non quantum ad Papam per d. cap. *Cum olim de prescript.* cap. *Suborta, de re iudic.* & cap. *Inter dilectos*, *de donat.* & consentiunt Goffred. Philipp. & Innocent. Item Host. num. 5. *in fine*, ubi exponit verbum, renunciare, idest in Domini Papæ præjudicium: nam quantum ad se bene posset, Joan. Andr. *in ult. glof. Butr. num. 12.* Anchar. num. 5. *in 2. opposit.* Cardin. *in 7. opposit.* & Abb. *in 5. notab.* Qua de re plenissime consuluit Federic. de Sen. *conf. 14.* incipien. *Monachus Perusinus*, *per totum*, & sequitur Felin. in cap. *P. & G. num. 13.* *de offic. deleg.* Sed circa illud consilium Federici vide quod dixi in d. cap. *Quod super his*, num. 18. *vers. Et quamvis Federicus.*

Secundo nota ex textu ibi, *arbitrium Magdeburgensis Archiepiscopi*, juncta glossa, 1. in Judicem ordinarium posse fieri compromissum, concordat textus in cap. *Ex parte*, *infr. eod.* Et idem dicendum de Judice delegato, ut in c. *Livras*, *de prescript.* & in cap. *Nisi essent de preben.* An autem hoc procedat tam de jure Canonico, quam de jure civili, plenè examino in d. c. *Ex parte*, in 1. *questione.*

Tertio nota Prælatum posse compromittere sine consensu Capituli; nam Abbas hic habebat conventum, ut patet ex superscriptione: ex tamen solus compromissit, ut innuit litera, ibi, *promissit. Facit quod notat glossa 2. in Clem. unica, de restitut. in integr.* Verùm Hostiensis intelligit Abbatem compromississe de consensu Monachorum, & remittit ad cap. *Edoceri*, *supra de rescript.* & consentit Imola in 4. *notab.* & Petr. de Anchar. *in 2. notab.* quia hæc Decretalis dirigitur simul ad Abbatem, & Capitulum. Unde compromissum censeri debet initum de consensu Monachorum; aliàs factum Abbatis non potuisset illis nocere, ut in d. cap. *Edoceri.* Tu dic Abbatem posse compromittere sine consensu Collegij in his, in quibus non agitur de perpetuo Ecclesie præjudicio, ut bene per Cardin. num. 1. *in 1. notab.* & fufius in cap. *Contingit*, *in 1. opposit.* & in cap. *De cetero*, in 2. *notab.*

supra de transact. quem hic sequitur Joan. de Anchar. num. 3.

Quarto nota Ecclesiam exemptam non posse in præjudicium libertatis compromittere, ut hic est calus apertus secundum omnes. Quod multiplicem habet rationem.

Prima, & principalis ratio colligitur ex textu in ver. *Cum etsi sponte volueris*, quia scilicet exemptus non potest directo exemptionis privilegio renunciare, ut plenius dictum est supra in 1. *notabili.* Ergo nec potest super eo compromittere, quoniam hinc per indirectum sequi posset laudum contra exemptionem, ut hic per Abb. n. 3. *Conferat text. in l. Oratio*, *ff. de sponsal. cum concord.* de quibus ibi per gloss. unicam.

Secunda ratio colligitur ex dictis Hostiensis num. 4. videlicet quia Prælatum exemptum cum recipiat dignitatem à Papa, jurejurando se adstrinxit jura Ecclesie non alienare ipso inconsulto, ut in cap. *Quod quis commisit*, juncta glossa 1. *35. quest. 9. cap. Casellas*, §. *Hoc ius*, 10. *quest. 2.* & cap. *Nulli, de rebus Ecclesie non alien.* Et consequenter de hoc jure exemptionis compromittere non potest: nam qui alienare non potest, nec potest compromittere, ne per arbitrium contingat alienationem fieri. Sed an hoc yerum sit latius dicam infra in *quest. à num. 19. usque in finem.*

Tertiam rationem assignat gloss. *final. hic.* & Innocent. num. 1. *in ver. Libertatem*, videlicet, quia de liberali causa compromitti non potest, ut in cap. *penult. de restit. in integr.* & in l. *Non distinguemus*, §. *Julianus*, & §. *De liberali*, *ff. de arbit.* Sed hæc ratio non probatur à Doctoribus; quia jura prædicta loquuntur de libertate hominis; nos verò loquimur de libertate Ecclesie, ut dicunt Petr. de Samp. & Abb. Antiq. eius Auditor. *hic in fine*, Host. num. 6. *in ver. Libertatis*, Bellam. num. 10. *in 3. opposit.* Cardin. *in 6. opposit.* Abb. num. 3. *vers. Quarta ratio*, & Henric. Boich. *col. 2. vers. glof. final.* ubi reddit rationem diversitatis.

Quarta demum ratio, quam puto magis adæquatam ad decisionem hujus capituli, est quia nemo inferior à Papa potest cognoscere de privilegij Apostolicæ Sedis, ut est text. in c. *Cum venissent*, *infr. de iudic.* Et hanc rationem uti potissimam reddunt Host. *eod. num. 6. in ver. Libertatis*, Joan. Andr. num. 5. *in ver. Privilegij*, Henric. Boich. *col. 2. post med. vers.* Aut est immediate subiecta Papæ, & Bellam. num. 1. *in eod. ver.* Et quamvis Abb. num. 3. *vers. Tertia ratio*, videatur illam impugnare, eo quod ille textus procedat in Judice, cujus judicium redditur in invitum, ut l. *Inter stipulantem*, §. *Si sicutum*, *ff. de verb. obligat.* Et quoniam in privilegij tangentibus tantum favorem privilegiati bene possunt partes se sponte subijcere arbitrio alicujus, licet possent illis renunciare; tamen objectiones hujusmodi propositam rationem non convellunt; quia cum arbitria redacta sint ad instar judiciorum, l. 1. *ff. eod. l. Rem non novam*, §. 1. *c. de iudic. Dyn. conf. 70. Prius dicendum*, *in princ.* plenè Innoc. in c. *Quintavallis*, num. 4. & ibi Doctores, *de iuricir.* Quemadmodum de privilegio Papæ inferior cognoscere non potest

judex

index, ut in d. c. *Cum venissent*, ita nec potest cognoscere ut arbitri: nam qui non potest esse Judex, nec potest esse arbitri, l. *Cunctis*, *ff. eod.* Et ita arguit Oldr. *conf. 156. Primum quæritur, in princ.* 2. & Petr. de Anch. *conf. 34. in hac causa*, n. 6. Et quod non potest index, nec potest arbitri, ut notat Bald. *conf. 470. Statuto caveatur*, lib. 1. Et quamvis compromissum ab initio sit voluntatis, l. *Si dictum*, §. *Si compromisso*, *ff. de evict.* & patet ex distinctione Innocent. in d. cap. *Quintavallis*, num. 4. ibi, *causa voluntarie posita*; tamen post factum est necessitatis, l. 3. *ff. de arbit.* & l. *Sicut*, *ff. de action. & obligat.* & arbitrium redditur in invitum, l. *Diem*, §. *Stari*, *ff. de arbit.* Arbitri enim potest punire contumaciam litigantium, ut est textus in leg. *Non ex omnibus*, *ff. eod.* & l. 2. *ff. de iudic.* & sic habet coercitionem, ut notat gloss. 2. in cap. *Ex litteris*, *de offic. deleg.* Imola, & alij in c. *Cum dilectus*, *infr. eod.* Quod saltem verum est si ita sit cautum in compromisso, ut notatur in d. §. *Si quis iudex*.

Imò hodie ex consuetudine lauda arbitrorum mandantur executioni officio Judicis, prout alie sententiæ, ut Bald. *teilar. conf. 73. Contra laudum*, num. 2. *vers. Superest videre lib. 2.* Atque ita post initum compromissum pari passu ambulat arbitrium, & judicium. Facit text. in cap. *sequen.* ubi arbitri dicitur judicare, & in cap. *Ex parte*, *infr. eod.* ubi arbitrium appellatur sententia diffinitiva. Nec refert, ut Abbas subijcit, quod partes possint se subijcere arbitrio alicujus in tangentibus earum præjudicium; quia nihilominus compromissarius non potest sibi cognitionem assumere, nec laudare super privilegio Papæ, qui solus est Judex exemptorum, ut in c. *Authoritate*, §. *Inhibemus*, *de privileg. lib. 6.*

Quinto nota in ver. *illis dumtaxat Capitulis exceptis*: arbitrium prolatum super pluribus capitulis, quorum aliqua excedunt compromittentium potestatem, sustinetur quoad illa, quæ ab ipsorum potestate dependent, & non infici propter inutilia: Atque ita arbitrium pro parte tenet, & pro parte non; concordat c. *Dilectus*, *in primò*, & cap. *Nisi*, *infr. de preben.* & c. *Post appellationem*, §. *Si quis ex pluribus*, 2. *q. 6.* & hic notat gloss. *in ver. Capitulis exceptis*, Innoc. 7. num. 1. *in ver. Exceptis*, & reliqui omnes. Et potest esse ratio secundum Abb. *in 3. notab.* quia tot videntur arbitria, quot sunt res, de quibus fuit compromissum; arg. l. *Scire debemus*, *ff. de verb. obligat.* & l. *Eriam*, §. 1. *ff. de minor.* ubi tot videntur sententiæ, quot sunt articuli in ea contenti, & tot videntur stipulationes, quot sunt res in stipulatione deductæ. Sed in hoc tu plenius distingue, ut per Henr. Boich. *col. 2. vers. Si quaris utrum arbitrium*, & Bellam. num. 7. *in 2. oppos. post Goffred. hic.* & Archid. *in §. Distinctiva*, 2. *quest. 6.* videlicet cum quaritur an arbitrium, vel sententia pro parte teneat, & pro parte non: Aut in arbitrio, vel sententia sunt plura Capitula, aut est unum solum Capitulum; si sint plura Capitula, aut sunt diversa, & separata, aut sunt connexa; si sunt diversa, & separata: tunc aut non est actum inter partes ut de omnibus simul pronuncietur, & tunc tenet pro parte laudum, vel sententia, & pro parte non. Et ita potest intelligi hæc Decretalis, & alia jura

præallegata. Aut est actum ut de omnibus simul pronuncietur; & tunc arbitrium, vel sententia non potest pro parte valere, & pro parte non. Et sic loquitur l. *Quid tamen*, *ff. eodem*, & tenet Inaoc. *ubi supra* ubi dicitur (ca forma initum sit compromissum, ut arbitri teneatur super omnibus pronunciare, laudum non valere si super uno tantum pronuncietur) si vero Capitula sunt connexa; tunc non potest pro parte valere, & pro parte non. Et idem si unum tantum Capitulum esset in laudo, vel sententia; & ita intellige leg. *In hoc iudicio*, *ff. famil. Eriscum.* De hac materia vide plenius per Hippol. de Marfil. *singul. suo 179. incip. Confirmatio Superioris.*

Quæro generaliter, An prohibitus alienare possit nihilominus compromittere.

Opinionem negativam amplectuntur hic Doctores ferè unanimiter ducti auctoritate Hostiensis, qui num. 4. formalius dicit: omnes exempti quando fidelitatem faciunt Romano Pontifici jurant nihil alienare sine licentia, cap. *Ego N. de iuricir.* & c. 2. *primò respon. de feud.* Et per consequens non possunt compromittere, ne occasione sententiæ contingat fieri alienationem, vel Ecclesiam gravari quoad penam. Cuius dictum in specie sequuntur Joan. Andr. n. 4. Bellam. *col. 1. in ver. Licentiam*, Butr. num. 11. *in 3. oppos.* Anchar. num. 2. *in 6. notab.* Imola. num. 4. & 7. Abb. n. 3. *vers. Ultimo potest colligi*, & *vers. Nam circa prædicta*, ubi ait possit in prædictis dari regulam ut super omnibus, quæ quis potest alienare, possit compromissum facere. In alijs autem, quæ alienare non potest, saltem sine certa solemnitate, nec possit sine

hujusmodi solemnitate compromittere. Idem tenet gloss. ultima in cap. *Pervenit*, *supra eod. Lap. allegat. 102.* incipien. *Non potest Clericus*, num. 3. ubi ait Clericum non posse compromittere quoad perpetuum Ecclesie præjudicium. Et inde inferit ut is, qui juravit non alienare Romano Pontifici inconsulto, non possit compromittere, ne per arbitrium contingeret alienationem fieri. Quibus accedit Card. *conf. 95. Ad primum*, *col. penult.* ubi quærit an valeat compromissum initum à Prælato sine licentia Superioris: & respondit valere quoad ea, quæ cadunt in potestatem Prælati; quoad alia verò non. Unde si per laudum fuit pronunciatum aliquid, per quod perveniatur ad alienationem rei Ecclesiasticæ, non valet compromissum quoad hoc, nisi auctoritas Superioris intercedat. Et ita intelligit quod notat Speculat. *in tit. de arbit.* §. *Restat*, *vers. Sed nunquid Clericus.* Idem firmat Roman. *conf. 175. Dictum ultimum*, n. 3. dicens compromissum reddi nullum ex eo quia Clerico non est permissum de re Ecclesiastica compromittere, nisi in sui tantum præjudicium, non autem in præjudicium Ecclesie sine auctoritate Diocæsani, ut notat glo. in c. *Pervenit*, *de arbit.* & ibid. Host. & alij: Anton. de Butr. *hic.* & Specul. *in d. §. Restat*, *vers. Sed nunquid Prælati.* Quod idem repetit *conf. 369. Circa primum*, num. 18. *vers. Tria autem*, ubi consuluit immediate subiectum Romanæ Ecclesie non posse sine consensu Apostolico compromittere. Eodem spectat quod scripsit Soc. *conf. 18. Prosequenti*, *col. 10.* ubi concludit compromissum factum per Abbatissam de re suæ Ecclesie non tenere; & hanc

videri communem opinionem ex notatis per Butr. & Imol. hic. Hanc ipsam regulam, id est qui non potest alienare non potest compromittere, constituit Dec. in cap. *Que in Ecclesiis*, num. 117. & seqq. ubi sequitur dicta Hostiensis, & Doctorum hic, supra de Constit. in conf. 39. iuridicam, num. 4. ubi ait, (Quomodo bona minorum, & pupillarum non possunt alienari sine causa legitima, & decreto, ut leg. *Lex que tutoris*, C. De administr. tutor. ita nec tenere laudum arbitri, vel arbitratoris super his prolatum.) Quod ante ipsum docuit Bald. in l. 1. n. 3. vers. *Secundum oppo.*, C. Si adversus transact. ubi determinat non valere compromissum factum in arbitratorum super rebus minorum, quæ non possunt alienari sine decreto, nisi minor compromiserit cum decreto iudicis, & auctoritate Tutoris, vel Curatoris: nam ipsum compromissum est quedam transactio in arbitrium boni viri collata, & boni viri arbitrio moderanda; & ideo requiritur decretum tempore compromissionis, non tempore laudi. Facit quod notatur in Authen. ut differ. iudic. §. 1. col. 9. Et idem Dec. conf. 282. *Viso puncto* col. 1. vol. 2. ubi affirmat eum, qui non potest aliqua bona alienare, similiter prohiberi super illis compromissum facere, quia ex compromisso posset sequi alienatio. Ple- nē Tiraquell. de legib. connubial. in glos. §. 5. num. 205. Grat. *respon.* 155. *Dubitatur*, n. 20. Et sequitur in compromisso voluntario Marcus Antonius Blancus in *tract. de compromisso*, q. 4. n. 28. *inter Tractatus communes*, vol. 3. pag. 165. Et exprimitur regula infert Hostien. hic num. 7. ut Vassillus non possit super feudo compromittere sine licentia domini: allegat notata in cap. *Pervenit*, supra eod. & notata per se ipsum in *summis*, eod. tit. §. De qua re, vers. *Sed nunquid vassillus*, & sequuntur Joan. Andr. Bellam. Butr. 24. *mol.* & alij supracitati num. 19. Hinc etiam infert Angel. conf. 192. *Queritur ut curator datus hereditati tacenti sicut non potest alienare, ita nec possit compromittere.*

Fundatur principaliter hæc opinio in hac decretali ubi secundum communem intellectum Ecclesia exempta in præjudicium libertatis compromittere non potest; & subnectitur illa ratio; quia est sponte voluerit, de jure tamen nequiverit sine licentia Romani Pontificis renunciare privilegijs, vel indulgentijs libertatis: Ergo qui non potest renunciare seu alienare, non potest compromittere; alijs enim illa ratio non esset concludens, & adæquata ad l. *Neque naturales*, C. De probat. & l. Non hoc, C. Unde legit. cum vulgar. Ideoque Butr. & Abb. præallegati ex hoc capitulo dicunt colligi argumentum optimum quod prohibitus alienare non possit compromittere.

25. Contrariam opinionem sequitur Cardin. hic sub num. 4. col. 4. in 2. quest. ubi contra Hostiensis dicit se consuluisse cum Guafco, de Calder. Prælaturam, qui juravit bona Ecclesiæ non alienare inconsulto Romano Pontifice, & deinde 26. compromissit, non esse perjurum. Movetur primo, quia non semper per compromissum sequitur alienatio. Et quatenus sequeretur, non tamen sequitur immediatè ex facto compromittentis. Et in dubio debemus interpretari ut evitet perjuri- um, r. *Cum tu*, de testib. Deinde movetur,

quia compromissum de his, quæ prohibentur alienari validum est, ut hic, & in cap. *Præsentata*, infra de testib. Sed si per laudum potest fieri perpetuum præjudicium Ecclesiæ, non tenet laudum nisi in vita compromittentis, arg. l. 1. C. Si 27. *adver. transact.* Movetur demum, quia valet transactio facta per eum, qui non potest alienare, si per eum non fiat alienatio, l. *Nulli*, ff. de *transact.* in glos. quæ est notabilis. Et de hoc ibi per Bartol. Ergo eodem modo valet compromissum, quod secundum eum tenet Bald. in d. l. 1. & cum Cardin. transit hic Joan. de Anan. n. 5. vers. *Vltimo querit.*

28. Quid dicendum? Ego existimo primam opinionem esse declarandam ut procedat si compromissum fiat de facto. Et hanc puto fuisse mentem Hostiensis, & Sequacium, licet explicite non distinguant; nam ferè omnes asserunt non valere compromissum si fiat in præjudicium Ecclesiæ, aut per quod Ecclesia obligetur, ut inquit Joan. Andr. post Hostiensis, in c. *Pervenit*, in fine supra eodem, & Abb. in cap. *Contingit*, *incident in fine*, de *transact.* Itidem dicunt compromissum non valere si fiat de his, quæ non dependent à potestate compromittentium. Quæ verba utique verificari non possunt, nisi in compromisso sic data facultas pronuntiandi etiam de facto, & ad præjudicium Ecclesiæ. Et ita potest intelligi hoc capitulum, quia hic initium fuerat compromissum in præjudicium libertatis, cui etiam expressè Ecclesia exempta renunciare non potuit, & sic de facto. Similiter Host. & omnes dum affirmant non tenere compromissum de his, quæ alienari prohibentur, reddunt rationem illam, quia ex laudo posset contingere alienationem fieri; quæ quidem ratio non explicatur, nisi arbitri juxta latitudinem facultatis sibi attributæ de facto possit pronuciare. Et in compromisso inito de facto satis; apertè loquitur Lap. in *prædicta alleg.* 102. & apertius Gemin. in *conf.* 109. in *primo*. & in hoc casu puto compromissum non valere, quia est species transactionis, & alienationem includit, ut scri-

30. pli plenius in cap. 2. à num. 10. supra eodem. At verò contrarium puto si compromissum fiat de jure tantum: quod probò primò per textum in cap. *Cum olim*, de *prescript.* ubi patet super juribus Ecclesiæ compromitti posse etiam in Clericos ejusdem Ecclesiæ: nam Pontifex ibi approbat arbitrium, ut patet in fine Capituli: & illic notat Joan. Andr. num. 4. in *ver.* *Lucanus*, Butr. num. 6. in 9. *notab.* Cardin. num. 1. Anch. & Abb. ambo in 5. *notabili*: & tamen certum est jura Ecclesiæ alienari non posse sine licentia Romani Pontificis, Can. *Et enim*, 10. q. 2. qui est desumptus ex l. *Tubennus*, l. *secunda*, §. *Seventes*, vers. *Et enim*, C. De sacrosan. Eccl. Ergo de prohibitis alienari non est prohibitum compromitti. Deinde hoc probò per textum apertum in cap. *Dilectis*, supra eod. ubi deciditur de rebus temporalibus Ecclesiæ etiam in mulierem habentem jurisdictionem de jure, vel consuetudine, posse compromitti tanquam in arbitrarietatem. Quem textum intelligunt Doctores etiam si Superioris auctoritas non interveniat, ut probat litera ibi, *Presertim*, & not. Tancred. Vincent. Innocent. & Hostien. ut dixi in cap. *Contingit*, num. 3. supra eodem. Et tamen similiter constat

res

res temporales Ecclesiæ sine beneplacito Apostolico alienari non posse, cap. *Nulli*, infra de *rebus Eccles. non alienan.* & Extravagan. *Ambrosiose*, eodem tit. Tertio hoc probò per cap. *Præsentata*, infra de testam. ubi patet valere compromissum factum ab Archidiacono Sueffionen. super jurisdictione, quam in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus se habere proponebat. Ad idem textus in cap. *Per tuas*, supra eodem, ubi patet valere compromissum super questione spirituali Hospitalis, licet factum fuerit in Clericum, & duos laicos: nam & ibi pontifex jubet arbitrium executioni demandari, si à partibus receptum fuerit: & tamen eodem modo manifestum est tam jurisdictionem spirituales, quam jura, & bona Hospitalis Ecclesiæ abfque licentia Sedis Apostolicæ alienari non posse, d. cap. *Et enim*, 10. *quest.* 2. notatur per DD. in c. *De Xenodochijs*, de *relog. domib.* & in c. *Nulli*, de *reb. Eccles. non alienan.* & patet in Authen. *Hoc ius porrectum*, C. de *sacrosanct. Eccles.* Et quavis Doctores intelligant textus in d. c. *Per tuas*, dummodo compromittatur autoritate Superioris, ut tenet ibi Glos. fin. communiter approbata. Item glos. Host. Henric. Bellam. Butr. & Abb. in cap. *Contingit*, & ibi dixi num. 8. & 9. supra eodem, tamen hoc dicunt propter mixturam laici. Sed si compromissum fiat simpliciter in Clericum, hanc solemnitatem non exigunt.

33. Similiter super beneficio potest fieri compromissum, dummodo fiat de jure tantum, non autem de facto, ut consuluit Gemin. in *præalleg. conf.* 109. Et consentit Cardin. in cap. *penult.* §. *In matrimonialibus*, in 1. *oppos.* supra de *integ. rescrip.* & in cap. *Ex parte*, in 3. *oppos.* infra eod. ubi tenet super beneficio posse fieri compromissum, dummodo non ita fiat, ut ex vi compromissi arbitri adjudicare possit beneficium ei, qui titulum non habet; & tamen beneficio renunciari non potest sine licentia Superioris, ut in cap. *Admonet*, de *renunc.* Non est igitur bona consequentia; prohibetur quis alienare jura, & bona Ecclesiæ: ergo etiam prohibetur de his compromittere, ne ex laudo contingat alienationem fieri. Ratio est quia cum arbitri teneatur de jure pronuciare, si malè pronuciaverit, & contra jura Ecclesiæ, alienatio non contingit ex facto compromittentium, sed ex facto arbitri; & ideo possibilitas alienationis non inficit compromissum, ut colligitur ex Baldo in l. 1. num. 3. C. Si *advers. transact.* Et hujusmodi casus eventus non computantur, arg. l. *Julianus*, ff. *Qui, & quib.* & cap. *fn. de homicid.* & notant in cap. *Cum terra*, de *elect.* Joan. Andr. num. 4. vers. *Oppones*, & Cardin. num. 3.

35. Præterea cum à partibus nihil sit collatum in liberam voluntatem arbitri, si ille de facto malè laudaret, & contra jus, suppeteret remedium appellationis, saltem in casu l. *Cum speciali*, C. de *iudic.* & cap. *Arbitris*, de *offic. deleg.* lib. 6. & in casu l. *Arbitro*, ff. *Qui satisf. cogan.* Secundum unam lecturam. Item suppeteret correctio, & emendatio laudi de jure Canonico, cap. 2. supra eod. & ibi plenè per Host. post num. 7. in *ver.* *In correctum*, & Jo. Andr. nu. 18. Roman. conf. 27. *Viso themate*, num. 3. vers. *Aut dictum fuit quod procederet ut Arbitri*: Ergo hic casus aliena-

tionis non est considerabilis ad invalidandum compromissum. Quod apertè sentit Lap. in *prædicta alleg.* 102. in *primo*. ubi arguens pro validitate compromissi facti de jure, nihil (inquit) compromittitur cum effectu arbitrio alicujus, sed de jure; Quod si non sit servatio, locus est appellationi; licet per alijs rationes concludat in suo casu compromissum non valere.

Nec urget consideratio Decij in d. cap. *Que in Ecclesiis*, num. 115. de *Constitut.* quod appellans posset succumbere, & sic occasione compromissi posset contingere alienatio. Etenim si hæc consideratio valeret, eodem modo non liceret cuiquam de juribus, aut rebus Ecclesiasticis in judicio experiri, quia ex parte actoris judicium est voluntarium sicut compromissum, & judex posset malè judicare, & appellans succumbere in causa appellacionis, & sic contingeret alienatio rei Ecclesiæ. Et tamen certum est Prælaturam posse esse in judicio super re immobili Ecclesiæ etiam sine Capituli consensu, cap. *Edece- ri*, de *rescrip.* & est communis opinio, ut testatur Abb. in cap. 6. supra de *transact.* nam jura ad corrigendam Judicium iniquitatem, vel imperitiam satis putantur remedium appellacionis instituire, ut l. 1. ff. de *appellat.* & l. *Presertim*, ff. de *Minor.* Sicut igitur ex eo quod judex possit iniquam sententiam proferre, & appellans in secunda instantia possit succumbere non impeditur quis de rebus alienari prohibitis in judicio agere; ita nec impeditur compromissum de jure facere, cum nulla sit ratio diverfitatis afferri possit, cap. *inter corporalia*, de *translat.* 38. *Episc.* Accedit quod indistinctè de omnibus etiam tangentibus jus alterius; & sic de alienari prohibitis potest fieri compromissum à partibus, sed arbitrium non tenet quatenus conernit alterius præjudicium, ut recitatis opinionibus post multa concludit hic Innoc. num. 1. in *ver.* *Libertatem*. Et secundum hoc opinionem conciliantur, & solvantur contrarietates, arg. opt. in c. 2. infra, de *Capell. Monach.* Nec contradicit hæc Decretalis: quia secundum eam hic compromissum tenuit, sed arbitrium non valuit in capitibus contrarijs libertati. Et in hac opinione etiam residet Host. in *ver.* *Sine Licentia*, num. 5. vers. *Alij dicunt*. Joan. Andr. in *ult. gloss.* Martinus de Sylva Episcopus Pampilonen. & Joann. de Lignano, quos refert, & sequitur Bellam. nu. 11. vers. *Finaliter tamen*, & num. 12. ubi dicit hanc esse veritatem. Et consentit Card. Zabarell. nu. 4. in 7. *oppos.* Ex quibus arbitror concludendum prohibitum alienare non esse prohibitum compromittere, nisi ea forma fiat compromissum ut inde sequi possit alienatio, & sic de facto.

39. Quod si magis placeat adherere contrariæ opinioni, eam limitabis, ut procedat in compromisso voluntario dumtaxat, non autem in compromisso necessario ex forma statuti. In hoc enim stat regula in contrario, videlicet qui non potest alienare, tenetur nihilominus compromittere.

40. Ideoque minor de rebus immobili etiam cum tutoris autoritate non potest disponere, ut l. *Lex que Tutoris*, C. de *administ. Tutor.* nisi interveniat causæ cognitio, & decreti interpositio, ut ibi; & tamen minor tenetur compromittere sine solemnitatibus stante hujusmodi statuto, arg.

arg. text. in l. si plures, ff. De pact. ubi hoc tenent Angel, Paul. de Castr. Alex. & Jaf. qui ponit eam legem in l. Et suum, §. Hodie, eod. tit. & decidit Bald. Salyc. Aretin. Paul. de Castr. Alex. & Jafon. dicens hanc opinionem esse veram in l. fin. c. de in integr. restit. & consuluit Alexand. in cons. 254. Abund. satis, vol. 6. post Bald. cons. 358. Super eo quod quaritur, vol. 3. Similiter Curator datus hereditati jacenti non potest voluntarie compromittere, ut superius dixi ex Angelo cons. 92. Quaritur, & nihilominus talis curator potest stante hoc statuto compromittere, cum non dicatur eo casu alienare, ut idem Angel. tenet in d. cons. 92. & in cons. seq. Pro decisione col. fin.

41 Ratio diversitatis inter compromissum voluntarium, & necessarium potest colligi ex Abbate in cap. Contingit, in fine, supra de transaction. nam, ut ipse ait, Prælati solus potest esse in iudicio, etiam super re immobili, quia iudicium est necessarium; & ideo in eo esse potest. Quæ ratio militat etiam in compromisso necessario ex forma statuti. At verò cessante huiusmodi statuto regulariter compromissum est voluntarium, ut l. Si dictum, §. Si compromisso, ibi, nulli enim necessitate cogente id feci, ff. de evict. Blancus in tract. de compromisso in 4. questione principali nu. 28. vers. Contrarium mihi magis semper placuit, ubi reprobat Decium, qui consuluit oppositum in cons. 44. Et diligenter.

DE ARBITRIS.

Cap. Contingit.

S V M M A R I V M.

- 1 Compromissum de rebus spiritualibus in laicum fieri non potest. & n. seq.
- 2 Compromissum initum contra legis prohibitionem est irritum, quamvis lex non procedat ulterius ad irrationem actus.
- 3 Laico delegari non potest causa spiritualis nisi per Papam.
- 4 Laici spiritualia negotia tractare non debent. Declaratur. num. 29.
- 5 Compromissum de re spirituali in laicum fieri non potest etiam auctoritate Episcopi.
- 6 Inferior constitutionem Superioris tollere, modificare, aut illi aliquatenus derogare non potest.
- 7 Laicus nec incidenter potest esse arbiter in causa spirituali.
- 8 Compromissum de re spirituali fieri potest in Clericum, & laicum simul.
- 9 Etiam unus sit Clericus, & plures laici. Dummodo tamen fiat auctoritate Superioris, ibidem.
- 10 Causa spiritualis simul Clerico, & laico delegari non potest. Arbitrari de re spirituali non est actus spiritualis. ibidem.
- 11 Laicus non est capax iuris spiritualis, etiam admixto Clerico.
- 12 Compromitti potest in laicum de rebus Ecclesie non spiritualibus, sed mere civilibus.
- 13 Nec requiritur consensus iudicis Ecclesiastici.

- 14 Usuraria questio an possit in laicum compromitti, remissive.
- 15 Laicus an possit esse arbiter in causa spirituali. & num. seq. usque in finem.
- 16 Compromissum de iure, & de facto super beneficio, vel iure spirituali fieri non potest etiam in Clericum.
- 17 Laici nec principaliter, nec ministerialiter tractare possunt negotia Ecclesie. Contrarium. num. 27.
- 18 Verbum, tractare, quid importet. & num. 29.
- 19 Transactio de spiritualibus fieri non potest.
- 20 Arbitrarium est quedam transactio.
- 21 Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.
- 22 Arbitrari procedit in substantiis servato ordine iudiciali.
- 23 Arbitrium quid sit.
- 24 Laicus cur non possit esse arbiter in causa spirituali; & tamen possit esse arbitrator. & n. seq.
- 25 Arbitrator eligitur ut differenciam amicabiliter componant sine ordine iudicario.
- 26 Arbitrarium non dicitur proprie sententia, vel quasi neque actus oritur ex arbitramento, sed compromissio.
- 27 Laicus etiam in spiritualibus Procurator esse potest. & acceptare beneficium pro Clerico absente.
- 28 Laico causa civilis Ecclesiastica ab Episcopo delegari potest.
- 29 Intellectus cap. de iudic.
- 30 Causa spiritualis quamvis non possit transigi, potest tamen amicabiliter componi, & cur.
- 31 Transactio ex sui natura requiritur ut aliquid detur, promittatur, vel retineatur.
- 32 Et dicitur species alienationis.
- 33 Compromissum factum in laicum de re spirituali tanquam in arbitrum arbitratorum an sustineatur.
- 34 Compromissarius in dubio an censetur pronunciasse ut arbiter, an ut arbitrator.

CONTINGIT. De rebus spiritualibus in laicum compromitti non potest. Hoc dicit. Et est pars cap. Contingit, infra de dolo & contum. Primum ponit prohibitionem. Secundò prohibitionis rationem ibi, Quia.

2 Nota ex textu non valere compromissum initum in laicum super rebus, vel causis spiritualibus: nam est hæc littera simpliciter prohibet; tamen gesta contra legis prohibitionem sunt ipso iure nulla, licet lex non procedat ulterius ad irrationem actus, l. Non dubium; c. De legib. quæ est canonizata in cap. Imperiali, 25. q. 2. c. Nimitz, de relig. domib. c. Vnico, in princ. eod. tit. lib. 6. cap. Quæ contra ius, de regul. iur. eod. lib. 6. glos. in c. Vides, in ver. Dissolvi, 10. distin. Dixi in c. Cum accessissent, num. 14. supra de Constitut. Ecce ita intelligunt DD. summant hoc Capitulum, dum dicunt in laicum de rebus spiritualibus non posse compromitti: negant enim potentiam, ad glos. ordinari. in c. 1. in ver. Non potest, de regul. iur. lib. 6. quam Bartol. & Legiste sequuntur in l. Gallus, ff. de liber. & postum. & expressus huiusmodi compromissum, seu arbitrium non tenere, firmat hæc glossa in ver. Si verò compromittatur, quam Butr. num. 4. & reliqui sequuntur. Et quamvis textus

textus reddat rationem illam, quia non decet ut in talibus laicus arbitretur; tamen ut dicunt Hostien. num. 4. & Joan. Andr. nu. 2. nec debet, nec expedit: & secundum Abb. in ultim. not. id quod non decet, non licet, ut hic, licet quandoque quod non decet liceat, ut in c. Magna, de voto, & in c. 1. de desponsat. in puper. Itaque laicus non potest esse arbiter in causa spirituali, ut hic, sicut non potest esse delegatus, nisi delegatio ei fieret per Papam, c. Prætor hoc, §. Verum, 32. distin. c. Memmiam, 2. q. 5. & c. Nos si, ead. caus. quest. 7. plene notatur in c. Decernimus, infra de iudic. per glos. hic ad fin. Innoc. num. 2. Host. num. 5. Henric. Boich. & Bellam. nu. 2. vers. Sed circa hoc subsistit, & Abb. num. 1. nec potest in talibus esse iudex etiam in causa reconvencionis, ut in c. 1. de mut. petit.

4 Ratio est quia spiritualia negotia laici tractare non debent, cap. Massana, supra, de elect. ne illorum arbitrio talia disponantur, in quibus eis manet necessitas obsequendi, non auctoritas imperandi, cap. Bene quidem, 96. distin. Et quoniam si res spiritualis in laicum compromitteretur, ex illius iudicio videretur pendere talis erit dispositio; cum tamen de universa Ecclesia male iudicet qui iudicium quarit laicorum, c. Placuit, 11. q. 1. & hic per glossam, & Host. nu. 4. in ver. Et laicus: qui addit hoc procedere etiam de iure civili, ut in Authen. de Ecclesiast. rit. §. Si verò, collat. 6. & sequitur Jo. Andr. n. 5. in glos. 1.

5 Ampliatur primò hæc conclusio ut habeat locum etiam si Episcopi auctoritas intercedat: nam nihilominus compromissum non sustinetur; quia sicut nullus inferior à papa potest laico causam spirituales committere, ut dictum est, supra proximè; ita nullus inferior à papa potest auctorizare, ut de iure spirituali in laicum compromittatur, ut concludit glossa nostra ad fin. vers. Sed in laicum. Et quamvis oppositum tenuerint Vincentius hic, & Joannes in c. Plures, in glos. in ver. Discernant, per illum textum, 16. q. 1. Idemque senserit Innoc. hic in princ. & n. 2. vers. Quod autem diximus, in eo speciali casu, in quo compromissum auctoritate iudicis sive Ordinarij, sive delegati sit post litem contestatam: tamen primam opinionem glossæ sequitur indistinctè Hostien. num. 1. in ver. Laicum, & nu. 5. & Bellam. post Henric. num. 2. & 3. vers. Quia quoad verum arbitrium, & eamque putat tutiorem Henricus, & veriore Abb. num. 3. quia textus hic generaliter prohibet ne huiusmodi compromissum fiat in laicum. Ergo nullus citra Papam potest hanc Constitutionem violare, cum inferior constitutionem Superioris non possit tollere, nec modificare, aut illi aliquatenus derogare, ut in Clem. Ne Romani, de elect. & est adeo expressum in cap. Institutionis, 25. quest. 2. ut responderi non possit secundum Archid. in cap. Licet canon, num. 3. vers. Et ibi essetive dixit, de elect. lib. 6. & scripti plenius in cap. Dilectus, supra, de temp. ordinat. Præsertim verò quia hæc prohibitio est Concilij generalis, contra quod non dispensant Episcopi, ut est textus in Extravagan. Joannis XXII. Sancta Romana, circa med. §. Quidam autem, & ibi notat glos. in ver. Concilij generalis, supra de relig. domib. & probavi latissime in c. fin. supra

de sibi. Presbyter. Etiam opinio suffragatur textus in cap. Decernimus, inf. de iudic. ubi est expressum non debere Prælati negotia Ecclesiastica laici committere per eos tractanda.

7 Ampliatur secundò eadem conclusio, ut nec incidenter de re spirituali compromitti possit in laicum: nam de talibus iudex laicus, nec incidenter potest cognoscere, cap. Tuam, de ordin. cognit. cap. Lator, qui fil. sicut legit. & hic tenet glossa, Innoc. num. 1. & Host. num. 4. in ver. Ve laicus.

8 Fallit autem conclusio ut supra firmata primò si compromissum de re spirituali fiat in laicum, & clericum simul, quia sustinetur propter mixturam Clerici, ut est textus in cap. seq. nam magis dignum trahit ad se minus dignum, ut res potius valeat, quam pereat, c. Quod in dubijs, de consecr. Eccles. & c. Abbate, de verbor. significat. Quod procedit etiam si unus tantum sit Clericus, & plures laici, ut est casus in d. c. seq. dummodo tamen ejusmodi compromissum fiat auctoritate Superioris, prout ibi factum fuit auctoritate Archiepiscopi; aliàs non valeret, ut isthic patet, & tenet hic glos. circa med. vers. Sed si compromittatur, Host. num. 1. in ver. Laicum. Henric. & Bellam. num. 2. Butr. num. 4. & Abb. num. 3. vers. Cum ergo glos. sui. communiter

10 approbata in d. c. prox. infra eod. Non obstat quod causa spiritualis non possit delegari simul Clerico, & laico, ut hic per Abbatem num. 4. Quoniam arbitrari de re spirituali non est actus spiritualis, secundum Joan. Andr. in d. c. prox. & Martinum de Salva relaxam à Bellam. hic nu. 3. vers. Martinus autem; nec ab eo removetur laicus, nisi propter decemtam, & auctoritatem iudiciorum, & arbitratorum, quæ ad instar iudiciorum sunt redacta: merito in Clericum, & laicum potest compromitti auctoritate Superioris: at iudicare de causa spirituali est quid spirituale, ut in cap. Quanto, de iudic. laicus autem non est capax iuris spiritualis etiam admixto Clerico, ut probatur in c. Massana, supra, de elect. & notat Joan. Andr. in c. Nobis, de inceptat. & Abb. hic nu. 4.

12 Fallit secundò si compromissum fiat in laicum de rebus Ecclesie non spiritualibus, sed mere civilibus, seu temporalibus: nam tenet compromissum, ut firmat glossa hic, argumento huius Decretalis: cum enim tantum prohibeat de spiritualibus, de temporalibus censetur permittere, cap. Quilibet, 25. quest. 1. cap. Exposita, infra eod. & cap. Nomen, de presumption. Sequitur Innocent. nu. 2. Hostien. nu. 1. Joan. Andr. nu. 5. Henric. Boich. in princ. Bellam. nu. 2. Butr. nu. 3. & est casus in c. Dilecti, supra eodem, & infra in cap. Exposita, adeo ut in tali compromisso nec requiratur consensus iudicis Ecclesiastici, secundum Tancred. Innocent. & Hostien. in d. c. Dilecti, & Bellam. hic num. 2. qui etiam allegat Archiepiscopi, in cap. Clericum cuiuslibet ordinis, 11. quest. 1. licet Goffred. contra in prædicta Decretali, Dilecti. Quod intellige dummodo compromissum fiat de iure; secus si de facto, ut patebit infra num. 16.

14 An autem super questione usuraria iniuri possit compromissum, præsertim in laicum, plene examinat Abb. hic num. 2. Joan. de Anan. in c. Post miserabilem, de usur. & Felin. in cap. Cum sit, nu. 3.

nm. 3. de foro compet. Et quidquid de causa electionis, vide hic Innocent. in fine, concludentem negativè. Idem Joan. Andr. itidem in fine per cap. Massana, de elect.

15 QUÆRO, utrum de re spirituali possit in laicum compromitti tanquam in arbitratorem, seu amicabilen. compositorem.

16 Pro solutione duo casus sunt distinguendi. Primus est cum compromissum hujusmodi sit de jure, & de facto, ita ut liceat arbitratori controversiam dirimere pro libito sua voluntatis, & uni rem auferre, & dare alteri. Et manifestum est hoc compromissum non valere: quoniam nec in Clericum potest sub hac forma de rebus spiritualibus compromitti, ut respondit Gemin. conf. 109. Circa primum dubium, in princip. & scripsi plenius in c. 2. n. 10. & seqq. supra eodem.

Secundus casus est, cum compromissum in arbitratorem sit de jure tantum, ita ut teneatur controversiam amicabiliter decidere, & componere tanquam vir probus, & declarare cui ex compromittentibus res de jure debeatur. Et in hoc secundo casu Doctores non conveniunt.

Prima opinio est eorum, qui absolute affirmant laicum esse non posse arbitratorem in causis spiritualibus, sive Ecclesiasticis: cui adherent Abb. hic num. 1. vers. An autem possit compromitti. Andr. Siculus in cap. 2. infra, de iudic. & Roman. in l. Titia, col. 7. vers. Et quia passus notabilis, ff. solut. matrim. ubi refert se ita consultasse, ut plene haberetur in ejus consilio 299. In proposita consultatione, col. penult. n. 9. & num. 10. vers. Quod autem, ubi hoc extendit ut ne incidenter in causa spirituali laicus possit esse arbitrator.

Movetur primò per hanc Decretalem, quæ generaliter prohibet fieri compromissum in laicum de re spirituali, nec distinguit an in arbitrum, vel arbitratorem. Ergo generaliter, & indistinctè est intelligenda, l. Non distinguemus, ff. eod. cum similib. cum præsertim textus reddat rationem prohibitionis, quia non decet ut laicus in talibus arbitretur. Quæ ratio militat etiam in arbitratore, secundum Roman. dicto num. 9.

17 Deinde movetur, quia laici nec principaliter, nec ministerialiter, seu ministerialiter possunt tractare negotia Ecclesie, ut videtur probari in d. cap. 2. de iudic. ubi hoc tenet Abb. post alios, & ceteri sequuntur ponderando illud verbum,

18 tractare, quod generale est. Confert textus in cap. prox. supra eod. ibi, tractare cum ea, & in cap. Tua, in glos. in ver. Tractatu. de his quæ s. à Prel. & in l. Eleganter, §. fin. ff. de pignor. act. ibi, male tractavit creditor, cum alijs allegatis per Dec. in d. c. 2. n. 2.

19 Demùm moventur, quia de his spiritualibus non potest transigi, cap. Super eo, de transact. Arbitramentum verò est quædam transactio, ut per glo. in Authen. Ut differen. iudic. §. Si verò convigerit, in ver. Conveniunt. Oldrad. conf. 176. Etiam tale est, n. 1. ver. Per amicabilem rament compositionem. Dixi in c. 2. n. 12. supra eod.

20 Sed contrariam opinionem, idest compromissum de re spirituali fieri posse in laicum tanquam arbitratorem, amplectuntur communiter Doctores, & in speciei Host. & Jo. Andr. in c. fin. in

princip. de rer. permitt. quos refert Roman. d. conf. 299. Specul. in tit. de arbit. §. Refert, vers. Quid de sententia excommunicacionis. Bald. in d. c. 2. col. fin. de iud. & in tit. de pace, Constant. in ver. Possessionis, in princip. Petr. de Anchar. conf. 34. In hac causa, num. 7. & conf. 38. Istam questionem, in princ. Quod concilium probavit Roman. sibi contrarius conf. 173. Pro decisione. Idem tenent Alexand. in l. Quoties, C. De iudic. & conf. 91. Visis actis, col. 2. lib. 2. Et Joan. de Anan. in cap. Sicut in uno, col. 1. de heredi. quos refert, & sequitur Dec. in d. c. 2. n. 4. ubi affirmat hanc esse communem opinionem, & ab ea non recedendum. De communi etiam testatur Horat. Mandof. ad Romanum d. conf. 299. ubi amplius allegat. Ruin. conf. 66. Quia dubia, n. 11. lib. 4. & Felin. in c. Cum sit generale, n. 3. infra, de foro compet. Et pro hac opinione Host. & Jo. Andr. allegant c. prox. supra eod. Item hoc cap. & infra c. penult. & c. Nisi, de præben. de cuius veritate patebit etiam infra ex responsionibus ad objecta.

2.1 Non obstat igitur primum motivum, quia hæc Decretalis procedit in arbitrio, prout loquitur, non autem in arbitratore, secundum Anchar. d. conf. 34. Jo. de Anan. in c. Post miserabilem, n. 20. vers. Non obstat, de usur. Felin. & Dec. loc. cit. Ratio differentie est, quia arbitria ad inflat iudiciorum sunt redacta, ut l. 1. ff. eod. & l. Rem non novam, §. 1. C. De iudic. Nam secundum

2.2 Innoc. in c. Quotavallis, num. 4. & Host. post eum n. 8. inf. de iur. arbit. dicitur qui eligitur ut iudex, scilicet ut procedat in substantialibus servato ordine judiciali, & litem dirimat coram se exceptam, vel coram alio l. 1. l. Quætem, & l. Diem, §. Savi, ff. de arbit. Unde arbitrium distinetur trium actus personatum sicut

2.3 in iudicio consignentium, vel causa in dicendo iure voluntariè posita, secundum eos, & Bellam.

2.4 in c. 2. n. 3. sup. eod. Atque ita quavis arbitrari de re spirituali non sit actus spiritualis, ut dictum est supra n. 10. tamen ab eo removetur laicus propter decentiam, & auctoritatem iudiciorum, & arbitrorum, secundum Martinum de Salva, & Bellam. ibi citatos. Et hanc rationem ponderat textus noster, dum dicit, quia non decet ut in talibus laicus arbitretur; idest cum arbor procedat instar iudicis; si laicus posset esse arbiter, videretur quodammodo sibi cognitionem assumere de causa spirituali, quod laicis non est permissum, ut in c. Quanto, de iudic. cum

2.5 concordant. At hæc ratio in competentie cessat in arbitratore, quia eligitur ut aliquid æstimet, & sine ordine iudicario dicat, & arbitretur quid sibi videatur, & amicabiliter componat, ut Institut. de emp. & vendit. §. Præterim l. Si societatem, la prima, ff. Pro socio, l. Si quis arbitrari, ff. de verb. oblig. & l. Fideicommissa, §. Sic fideicommissum, ff. de leg. 3. secundum Innoc. in d. c. Quintavallis, n. 5. cum quo Hostien. Joan.

2.6 Andr. & ceteri transunt. Nec arbitramentum dicitur proprie sententia, nec quasi sententia, sed implementum compromissi; ideoque actio oritur ex compromisso, non ex arbitramento, ut per Cardin. conf. 139. nu. 6. vers. Et si hæc verba sunt. Quod est Salyceti, ut Jo. de Anan. conf. 166. Viso puncto, nu. 3. Et complures aliàs differentias inter arbitros, & arbitratore recensent Innoc.

Innoc. Hostien. & Bellam. loci citati. Non igitur mirum, si de re spirituali in laicum compromitti non possit ut in arbitratorem. Simile in Authen. Si verò convigerit, de iud. ubi patet in iudicem posse compromitti ut in arbitratorem, non ut in arbitrum.

2.7 Non obstat secundum motivum, quia non videtur verum, cum laicus etiam in spiritualibus Procurator esse possit, c. 1. de Procurator. in 6. Item laicus acceptare potest beneficium pro Clerico absente, ut notat Joan. Andr. in c. Accedens, de præben. quem ceteri communiter sequuntur, ut testatur Dec. in d. cap. 2. num. 6. de iudic. & consiluit Calderin. in conf. 222. incip.

2.8 An acceptatio, aliàs 1. de præben. Item laico causa civilis Ecclesiastica ab Episcopo delegari potest, ut tenet glo. in d. cap. 2. in ver. Non præsumant, quæ communiter approbatur, teste Decio ibid. nu. 7. & conferunt quæ dixi supra nu. 12. Ergo laici non prohibentur negotia Ecclesiastica

2.9 in spiritualia tractare tanquam ministri. Nec refragatur textus in d. c. 2. quia verbum, tractare, ibi accipitur non ita generaliter, sed prout congruit Rubrica de iudic. sub qua collocatur, l. Imperator, ff. de in diem addit. notatur in l. Si verò, §. Si uno, ff. locati 3. & ita laici prohibentur ibi tractare negotia Ecclesie, scilicet iudicando, & disponendo. Et hoc suadet verba ibi in medio posita, videlicet, Prelati & Negotii Ecclesiasticis laicorum iudicio non disponant. Atque ita quod supra dixi immediate, videlicet Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant, intelligi debet iudicando, & disponendo, non autem ut nudi ministri. Quod confirmant etiam subsequenter verba, idest propter eorum prohibitionem iustitiam exercere non dimittant. Quæ iudicant prohibitionem illam de administratione iustitiae esse intelligendam, ut bene ibi Dec. num. 7.

3.0 Non obstat ultimum: quia etsi de his spiritualibus non possit fieri transactio, ut in contrarijs potest tamen fieri amicabilis compositio. Ita Petr. de Anchar. d. conf. 34. num. 7. vers. Sed eunt dices, & vers. Si est ita. Joann. de Anan. in d. cap. Post miserabilem, num. 20. vers. Collige tamen, de vsur. & Felin. in d. cap. Cum sit, num. 3.

1. de foro competen. Ratio diversitatis est, quia transactio ex sui natura requirit ut aliquid detur, promittatur, vel retineatur, l. 1. & ibi glo. 1. ff. de transact. l. 3. C. de repud. hered. glo. in l. Tutor, §. Ab eo, in ver. Transactum, ff. de administr. tutor. Angel. conf. 240. Punctus est de quolibet. Unde fieri non potest in spiritualibus sine labe simoniæ, d. cap. Super eo, de transaction. glo. in cap. fin. in ver. Temporalis, infra de rer. permitt.

2. Item transactio dicitur species alienationis, l. Si profuendo, C. de transactio. notat Bald. in c. Si Vassalus, de beneficio suo, in fine. Si de fundo contror. fuer. inter domin. & Agn. & in cap. 1. de controvers. inter vassallum, & alium de beneficio, Roman. conf. 166. Visa diligenter, nu. 1. Tiraq. de utroque retract. tit. 1. §. 1. glo. 14. n. 66. & sequen. & post nu. 55. merito de spiritualibus, quæ alienari prohibentur, non potest transigi. Et ob has rationes in cap. 2. num. 10. supra eod. dixi non valere compromissum in his spiritualibus de jure, & de facto. At hæc omnia cessant in amicabili compositione, ut patet in prædicta Decretali Super eo.

Prosp. Fagn. in 2. part. Primi Decretal.

3.3 Sed nunquid sustineatur compromissum factum in laicum de re spirituali tanquam in arbitrum, arbitratorem, seu amicabilen. compositorem pœna adjecta, ut communiter fieri solet.

Breviter respondeo sustineri, ut sic res magis valeat, quam parcat, cap. Abbate, de verbor. significat. & utile per inutile non vitiatur, ut in regula Sexti, Velle. Ad hoc l. 2. §. 1. vers. Proinde, de iudic. & quod dixi in cap. Cum tempore, in 2. quest. supra eodem, & tenet Joan. de Anan. in d. c. Post miserabilem, nu. 20. in fin. vers. Collige tamen, de vsur. & cit ex mente Collectarij post Host. in c. 2. num. 4. supra eod. per cap. Nisi, de præben. ubi compromissarij fuerunt assumpti ut arbitri; & tamen ordinatio valet ut arbitra-

3.4 toris, quia ut arbitri valere non possent. Confert quod notat Specul. in tit. de Arbitr. §. penult. aliàs ult. vers. Sed pone, ubi tenet, si compromissum fuerit in aliquem ut arbitrum arbitratorem, nec appareat quo jure pronunciaverit, dictum, ejus sustineri eo jure, quo melius valere potest. Et quamvis Specul. ibi concludat valere jure arbitri; hoc tamen dixit, quia in suo casu utroque jure valere potuit. Ergo ex mente ipsius si ut arbitrium valere non potuisset, debuisset valere ut arbitramentum, ne partes conferentur elegitiam, per quam iudicium suum infringetur, l. Miles, ff. de testam. milit. & l. Claudius, ff. de acquiren. hered. & ita declarat Bald. in l. Non Caducillum, nu. 7. C. de testam. & scripsi plenius in d. cap. Cum tempore, supra eod. Et nihilominus etiam utroque jure valere possit, tamen sustineri ut arbitramentum, cum hoc sit humanius propter reductionem ad arbitrium boni viri, contra Specul. tenet Collectar. post Hostien. in d. cap. 2. num. 5. & Bellam. ibidem num. 18. in 3. quest. supra eod. Similiter secundum Innoc. in cap. Quintavallis, de iur. iur. & Collectar. abz supra in fin. propter naturam negocij intelliguntur electi ut arbitratore, ubi aliàs de mente non apparet. Et hoc casu secundum Joan. de Anan. loco citat. cautela est in laudo arbitrator declarare se procedere tanquam amicabilen. compositorem juxta plene notata in d. cap. Quintavallis.

DE ARBITRIS.

Cap. Ex parte.

S V M M A R I V M.

- 1 Compromissum expirat morte alterius compromittentium. Etiam si ante mortem fuerit conclusum in causa, & præficius terminus ad sententiam. nu. 15.
2 Ordinarius mortuo uno ex duobus electis, qui in eum compromississent, procedit ex potestate ordinaria super iure superioris antiquam fiat nova electio.
3 Compromitti potest super electione, & matrimonio spirituali.
4 Socius super matrimonio carnali.
5 Causa Matrimonij maiores iudicis requirit, nec compositionem admittit.

Ggg

Com

- 1 Compromitti non potest de libertate hominis; Secus de libertate Ecclesie in praedictum compromittentium.
- 2 Laudum arbitri appellari potest sententia diffinitiva.
- 3 Arbitrari citare debet partes, & praefigere illis terminum ad audiendam sententiam.
- 4 Electio secunda est attentata, si lite pendente inter duos electos alter moriatur.
- 5 Etiam si superstes nullam ius habeat.
- 6 Duo simul in eodem beneficio ius habere impossibile est. & num. seq.
- 7 Electiones duae de eadem ad eandem non valent.
- 8 Inclusio iuris unius in beneficio est exclusio iuris alterius.
- 9 Dominium, vel possessio non possunt esse in solidum apud plures.
- 10 Terminus ad sententiam praefixus a Iudice, vel Arbitro extinguitur per mortem citati, & sententia postea lata non tenet.
- 11 Instantia causa in iudicio non perimitur per mortem alterius colligantium, sed in heredem continuatur.
- 12 Secus in arbitrio.
- 13 Compromissum est Arbitri iuris, nec extenditur ad heredes, vel alios, de quibus expresse non est cautum.
- 14 Arbitrium, & iudicium in quibus differant, remissive.
- 15 Ordinarius an possit esse arbitrum tam de iure civili, quam de iure canonico. & n. seq. usque ad n. 34.
- 16 Compromissum fieri potest in iudicio ut in arbitratorem tam secundum Leges, quam secundum Canones.
- 17 Sive sit Iudex ordinarius, sive delegatus.
- 18 Intellectus huius Capituli. & num. seq.
- 19 Arbitrator non fert sententiam, nec coram ipso, iudicium vertitur.
- 20 Intellectus cap. Cum tempore, supra eodem.
- 21 Intellectus l. Sed & si in servum, §. Si quis iudex, ff. de arbit. & num. seq. usque ad num. 34.
- 22 Index non potest partes cogere ut in seipsum compromittant.
- 23 Dicitur, ve, quandoque stat copulativè.
- 24 Lex non debet esse de indubitate.
- 25 Lex civilis dubia intelligi debet secundum determinationem legis canonice.
- 26 Ius canonicum maioris est auctoritatis, quam consuetudo.
- 27 Differentia non est constituenda inter ius canonicum, & ius civile, nisi ubi clarè id reperitur expressum.
- 28 Ius civile ubi est dubium, & ius canonicum clarum, servari debet abique ius canonicum.
- 29 Index, in quem iuramentum est compromissum, an in dubio censeatur procedere ut iudex, an vero ut arbitrum. & num. seq. usque in finem.
- 30 Potestatem duplicem habens in dubio censeatur ea usus, per quem actus sustinetur.
- 31 Arbitri, & arbitratores habent solam notionem, nec panam, vel multam possunt partibus infligere.
- 32 Clausula, omni meliori modo, operatur ut quis censeatur usus ea validiori potestate, qua uti poterat.
- 33 Commissio facta ab habente duplicem dignitatem censeatur facta nomine, eius dignitatis, quae facit actum valere; & etiam illa expressa fuerit per determinationem, &c.

- 34 Iudex ordinarius si dicat se procedere auctoritate delegata, quam non habet, an sententia sustineatur. Et quid in casu converso.
- 35 Laudum latum ab arbitro, & arbitratores, si utroque modo possit valere, valet fortiori modo. Similiter, ut valere potest.
- 36 Iudicium, & arbitri, seu arbitratoris potestas possunt simul concurrere.
- 37 Sententia contra Capitulum lata praedictat etiam Successoribus.
- 38 Compromissum censeatur factum ut in arbitratorem, si data sit potestas procedendi de iure, & de facto, & renunciarum reductioni ad arbitrum boni viri.
- 39 Compromissum sub nomine dignitatis factum an transeat in Successorem.
- 40 Dignitas qua iure hereditario deservitur, non comprehenditur in e. Quoniam Abbas, de offic. deleg.
- 41 Laici effectus per arbitrum lati contra compromittentem transiit ad illum heredem.

EX PARTE. Morte alterius compromittentium expirat compromissum. Hoc dicit secundum Abb. Antiqui. Joan. Andr. Butr. Anchar. & Imol. Vel plenus sequendo intellectum Innocentij, quod compromissum hic factum fuerit per electos, Decretalis secundum Card. & Abb. Siculum hoc intendit. Si per duos electos ad eandem Praelaturam in discordia compromittitur in Ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum. Ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super iure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. Communis divisio, Consultatio, & responsio. Secundum ibi, Quapropter.

Nota primò ex textu iuncta supra scriptio, compromissum fieri posse in Ordinarium tanquam in arbitrum; ut hic probatur efficaciter, & latius dicam in prima questione.

3 Secundò nota super electione, & sic super matrimonio spirituali posse compromitti, ut hic patet, & in c. Cum inter Canonicos, supra de 4 elect. Et hinc collige unam differentiam inter conjugium carnale, & spirituale: nam de carnali compromitti non potest, cap. ult. supra de transact. & c. penult. in fin. de in integr. restitut. Secus de spirituali, ut hic est casus. Et quamvis glos. in ver. Allegavit, sentiat nec de matrimonio spirituali posse compromissum fieri, & Archiepiscopus Colonienfem hic non processisse ut Arbitrum; tamen eam reprobant Joann. Andr. d. c. penult. nu. 8. & ibi etiam Cardin. in §. Matrimoniali, in l. opposit. Abb. in 1. notab. & omnes Doctores, ut inquit Joan. de Anan. num. 7. per id quod habetur in c. Causam, supra de elect. & in c. Si compromissarius, eod. tit. lib. 6. Nec urget consideratio glosae, & Hostiensis, quod Archiepiscopus hic processerit non tanquam arbitrum, sed tanquam Ordinarium; nam oppositum colligitur ex littera, dum ponderat arbitrium esse finitum per mortem alterius compromittentium, qualis sit sensus: Quamvis post mortem compromittentis tu Archiepiscopo non potueris cognoscere tanquam arbitrum, quia arbitrium jam erat finitum; debuisse tamen cognoscere ut iudex Ordinarius de iure superstitis, priusquam fieret transitus ad secundam electionem. Ratio autem diffe-

differentia cur de matrimonio spirituali posse compromitti, non autem de carnali, ea est, quia causa matrimonialis majores iudices requirit, d. c. pen. de in integr. restit. c. 1. de consang. & affinit. & c. Accedentibus, de excess. Pralat. Et quoniam Sacramentum conjugij compositionem non admittit, d. c. fin. de transact. Similem differentiam ponunt Doctores in c. Cum tempore, supra eod. dicentes de libertate hominis non posse fieri compromissum, cum causa status majores iudices requirat, ut in d. c. pen. & in l. Non distinguemus, §. Iulianus, & §. De liberali, ff. de arbit. & tamen de libertate Ecclesie compromitti posse quoad praedictum compromittentium. Ita Petr. de Sampsones & Abb. Antiqui. in d. c. Cum tempore in fin. Host. num. 6. in ver. Libertatis, Bellam. nu. 10. in 3. opposit. Henr. Boich. col. 2. vers. Super glossa finali, quiliatus prosequitur rationem diversitatis. Card. in 6. opposit. & Abb. num. 3. vers. Quarta ratio. Alias differentias inter carnale, & spirituale conjugium iudicavi in c. Quanto, n. 3. & 4. supra de transact. Episc.

7 Tertiò nota ibi, ad praefendam diffinitivam sententiam terminum praefixi. Laudum arbitri posse appellari sententiam diffinitivam: concordat cap. 1. supra eod. Quod tamen est verum in lata significatione, & largo modo secundum Ant. de Butr. n. 4. & Abb. in 4. notab. nam propria, & strictè intelligendo non dicitur sententia, sed arbitrium, seu laudum, ut in c. Per tuas, & in c. Cum tempore, supra eod. Item nota ex praedictis verbum arbitrum instar iudicis debere partes citare, eisque terminum praefigere ad audiendam sententiam, ut per Butr. d. n. 4. & poterit citare per nuncium, vel per Epistolam, ut in l. Sed & interpellatur, §. Arbitrum, ff. eod.

9 Quarto nota ibi, prius tamen de prima electionis merito debuisse cognoscere: defuncto altero ex duobus in discordia electis, ad novam electionem deveniendum non esse, nisi prius cognitum, & discussum fuerit de iure superstitis; & iudicem posse inhibere electoribus, ne ad novam electionem procedant, ut hic est casus, & notat Butr. num. 5. Abb. in 6. notab. & Jo. de Anan. nu. 6. Hodie tamen secundum Joan. Andr. num. 13. in ver. Inhibere, & Cardin. in 7. notab. non est necessaria inhibito; sed si lite pendente inter duos electos alter moriatur, secunda electio est attentata, & ipso iure nulla, ut deciditur in c. 1. Ve lite pendente, lib. 6. Quod procedit etiam si superstes nullum ius habeat; nam etiam Innocent. n. 6. in ver. Ius habet, oppositum senserit; tamen hodie expeditum est absolute secundum electionem non valere, ut in d. c. 1. secundum Jo. Andr. hic n. 16.

10 Lite pendente, lib. 6. Quod procedit etiam si superstes nullum ius habeat; nam etiam Innocent. n. 6. in ver. Ius habet, oppositum senserit; tamen hodie expeditum est absolute secundum electionem non valere, ut in d. c. 1. secundum Jo. Andr. hic n. 16.

11 Quintò nota ex fine Capituli, de jure impossibile esse ut duo eodem tempore ius habeant in eodem beneficio secundum Joan. Andr. num. 17. in ver. Non valere, Petr. de Anchar. nu. 4. in 8. notab. & Jo. de Anan. n. 4. Nec mirum, quia

12 etiam impossibile est ut valeant duae electiones de eodem ad eandem, c. Ve quis duas, de elect.

13 lib. 6. Unde istam atque pronunciat ius uni competere; simul etiam tacite pronunciat ius alteri non competere, ut hic in littera,

14 & est simile in dominio, ut in leg. Pomponius, §. Sed & hic qui, in fine, ibi, nam cum indicatur rem meam esse, simul indicatur illius non esse, ff. de Procurat. non enim potest esse in solidum apud

plures, ut l. Si ut certo, §. Si duobus, ff. commo. Et idem in possessione, ut ibi est textus, & in l. Duo, ff. de precar. Itaque sicut in matrimonio carnali non est possibile ut unus simul habeat plures conjuges, cap. 2. infra de eo qui dux. in matrim. ita nec in matrimonio spirituali est possibile ut una Ecclesia, vel beneficium simul habeat plures Sponsores, seu Rectores, c. Sicut alterius, & c. Sicut vir, 7. q. 1. c. Cum non ignores, infra de prob. Joan. Andr. in cap. Super inordinata, n. 2. in ver. Ecclesius, eod. tit.

15 Ultimò nota textum ad hoc singularem, quod per mortem alterius compromittentium solvitur compromissum, etiam si ante mortem fuerit conclusum in causa, & praefixus terminus ad audiendam sententiam. Et ad hoc multum extollit hunc textum Abbas n. 2. nam alibi non ita clarè hoc probatur. Alia enim iura simpliciter dicunt compromissum extingui morte alterius ex compromittentibus, ut in l. Diem proferre, §. 1. & l. Sed & interpellatur, ff. eod. & in c. fin. infra eod. Sed non exprimunt an hoc vendicet sibi locum in casu, in quo omnia erant expedita, ita ut non superesset nisi sententiam proferre. Quod notabiliter probatur hic; Et ita per hanc litteram firmat Bald. in d. l. Diem proferre, ubi allegat Innocentium hic, Sed ut Abb. inquit, non oportuit allegare Innocentium, cum habeamus textum hoc accidentem. Et hinc collige unam differentiam inter arbitrium, & iudicium: nam etsi etiam in iudicio terminus praefixus ad sententiam audiendam extinguitur per mortem citati; adeò ut sententia postea lata vigore illius citationis non valeat, ut l. In summa, §. fin. ff. de re iudic. & notat hic Innocent. in ver. Sublato, 16 Atque ita in hoc pari passu ambulat iudicium, & arbitrium, ut hic patet: tamen in hoc differunt, quod in iudicio instantia causa non perimitur per mortem alterius colligantium, sed in heredem continuatur, ut l. Tam ex contradi-bus, ff. de iudic. Auth. Principales, c. de iuram. calumn. & notat glos. un. in c. fin. infra eod. Et sic quamvis citatio expiret mortuo citato, & sit opus nova citatione; tamen in iudicio extat per-

17 sona heredis, quae citari potest, merito iudicium non extinguitur. At verò compromissum solvitur omnino per obitum citati, quia cum sit opus nova citatione, non superest persona, quae possit citari, cum compromissum non extendatur ad heredes, nisi de illis cautum fuerit, ut est casus in d. c. fin. infra eod. & in l. Sed & interpellatur, §. Si ab altera, ff. eodem, notat Bald. conf. 102. Omnes potestas, & conf. 103. Lex compromissi, in fine lib. 3. arbitria enim stricti iuris sunt, nec compromissum extenditur nisi ad ea tantum, de quibus in ipso expresse cavetur, c. Cum dilectus, supra eod. d. l. Non distinguemus, §. De officio, ff. de arbit. & notat glos. & DD. in d. cap. fin. Dyn. conf. 45. Quaesitio qua vertitur. Bald. conf. 101. Nobiles viri, n. 8. vers. Videtur concludendum, lib. 3. Socin. conf. 20. Visti acti, in princ. lib. 1. Alias differentias inter iudicium, & arbitrium congruit Socin. in reg. 27. Arbitria ut iudicia tractantur; ubi ad dictam regulam ponit limitationes.

20 QUERO, An Ordinarius possit esse arbitrum. Doctores non conveniunt. Prima opinio est Innocentij hic num. 6. in ver. Ut Ordinarius vellet

qui dicit Ordinarium posse esse arbitrum secundum Canones, ut in c. Cum tempore, supra eod. secundum leges autem seculi, per textum in l. Sed est in servum, §. Si quis iudex, ff. de arbit. Eodem modo distinguit Bart. in d. §. Si quis iudex: ubi per illum textum tenet compromissum, ut in arbitrum fieri non posse, ut in iudicem ordinarium de iure civili. Et est communis opinio Legistarum, ut in d. c. Cum tempore, testatur Jo. de Imola, in gl. 1. & Jo. de Anan. n. 3. Secus de iure canonico, ut hic, & in c. Innotuit, inf. eod. (qui tamen ultimus textus per Bartolum allegatus ad rem non pertinet) Et ita tenent communiter Canonistae, ut inquit idem Imola in prælegato c. Cum tempore, n. 5. vers. Canonista autem, & n. 6. vers. Sed de iure Canonico.

21 Secunda opinio est, gl. 1. in d. l. Sed est in servum, §. Si quis iudex, ff. eod. & Hof. hic n. 2. & in d. cap. Cum tempore, n. 1. Item Hugon. & Lauren. in cap. Infirmus, §. Si quis verò, 3. q. 7. existimant nec de iure civili, nec de iure canonico compromitti posse in iudicem ordinarium tanquam in arbitrum, sed tantummodo tanquam in arbitratorem, & amicabilem compositorem. Secunda pars, id est compromitti posse in Ordinarium ut in arbitratorem utroque iure est clara: nam de iure civili hoc est expressum in Auth. ubi arbitri ad instar iudiciorum redacta sunt, ut l. 1. ff. de arbit. & l. Rem non movam, §. 1. C. de iudic. confert textus in c. Cum dilectus, sup. eod. ubi arbitri dicitur iudicare. Nec refragatur quod Archiepiscopus reservaverit sibi potestatem ordinariam, & sic processerit utraque potestatem, scilicet iudicis, & arbitri. Quoniam hoc non colligitur ex hoc Capitulo: quin potius contrarium, cum allegaretur Archiepiscopus non debere ulterius procedere eo quod compromissum esset finitum. Quæ allegatio inepta fuisse, si non ut verus arbitri, sed ut Ordinarius processisset. Itaque ut formaliter hic dicit Abb. Antiqui, n. 2. Nota luce clarius ex illa decretali, quod potest in Ordinarium compromitti, & alibi non ita invenies licet subdat textum calumniari civile ex eo quod non erat immediate subiectus Archiepiscopo, in quem factum fuerat compromissum. Similiter Abb. Sicul. n. 1. in 2. notab. dicit hunc textum optimè probare in Ordinarium compromitti posse tanquam in arbitrum.

22 23 Et alibi non ita bene hoc probari. Deinde hoc ipsum probatur in d. c. Cum tempore, sup. eod. si intelligamus Episcopum Merseburgensem fuisse reum; hoc enim calu Archiepiscopus, in quem factum fuerat compromissum, fuisse iudex ordinarius ipsius. Secus si fuisset Actor, ut in c. Si Clericus, ut. q. 1. & ibi advertunt Joan. Andr. n. 9. in gl. 1. Bellam. n. 10. in 1. opposit. Card. n. 2. Imol. n. 3. & Anch. in 3. notab. Nec verum est illam textum loqui in arbitratore. Imò enim loquitur in arbitro, ut patet ibi, arbitrium Magdeburgens. Archiepiscopi servaturum: & ibi Nos arbitrum ab ipso prolatum. Et infra ibi, in arbitrio. Hoc ipsum de iudice delegato probatur in c. Litteras, de presu.

26 Secundum vero membrum, in quo hæc tertia opinio discrepat à prima, & secunda, id est Ordinarium posse arbitrum esse de iure civili, pendet ab intellectu l. Sed est in servum, §. Si quis iudex, ff. de arbit. nam cum textus dicat prohiberi lege Julia, ne iudex arbitrium recipiat eius rei, de qua iudex est, imò se compromitti iubet; 27 difficultas ad hoc restringitur, videlicet an illa dicitio, ve. ster ibi copulativè, ita ut sit unus tantum

compromitti posse in iudicem ordinarium non solum ut in arbitratorem, in quo omnes conveniunt, sed etiam ut in arbitrum. Idem firmat gl. in d. c. Infirmus, §. Si quis verò, in ver. iudex, 3. q. 7. Item Jo. Tancrèd. Vincen. Philipp. & Goff. in c. fin. de ver. permitt. quos hic refert, & sequitur Jo. Andr. in gl. 1. n. 9. & 10. & est quasi communis opinio Canonistarum, ut testatur Abb. in d. c. Cum tempore, n. 5. ver. Et concludendo.

23 Hæc tertia opinio complectitur duo membra. Alterum est Ordinarium posse esse arbitrum de iure canonico. Alterum posse itidem esse arbitrum de iure civili. Primum membrum, in quo concordant prima, & tertia opinio, probatur primò irrefragabiliter in hæc Decretali juncta supra-criptione: nam Archiepiscopus Colonien. erat hic Ordinarius partium; & tamen in eum fuit initium compromissum tanquam in arbitrum. Quod convincitur ex eo quod tanquam arbitri præfixit terminum ad audiendam sententiam. Quod non congruit arbitratori, quin non fert sententiam, nec coram ipso iudicium vertitur, vel quasi, ut notat Innocen. in c. Quinque alii, n. 5. vers. Item non facio de iur. Sed arbitri sententiam profert, quia arbitri ad instar iudiciorum redacta sunt, ut l. 1. ff. de arbit. & l. Rem non movam, §. 1. C. de iudic. confert textus in c. Cum dilectus, sup. eod. ubi arbitri dicitur iudicare. Nec refragatur quod Archiepiscopus reservaverit sibi potestatem ordinariam, & sic processerit utraque potestatem, scilicet iudicis, & arbitri. Quoniam hoc non colligitur ex hoc Capitulo: quin potius contrarium, cum allegaretur Archiepiscopus non debere ulterius procedere eo quod compromissum esset finitum. Quæ allegatio inepta fuisse, si non ut verus arbitri, sed ut Ordinarius processisset. Itaque ut formaliter hic dicit Abb. Antiqui, n. 2. Nota luce clarius ex illa decretali, quod potest in Ordinarium compromitti, & alibi non ita invenies licet subdat textum calumniari civile ex eo quod non erat immediate subiectus Archiepiscopo, in quem factum fuerat compromissum. Similiter Abb. Sicul. n. 1. in 2. notab. dicit hunc textum optimè probare in Ordinarium compromitti posse tanquam in arbitrum.

24 Quod non congruit arbitratori, quin non fert sententiam, nec coram ipso iudicium vertitur, vel quasi, ut notat Innocen. in c. Quinque alii, n. 5. vers. Item non facio de iur. Sed arbitri sententiam profert, quia arbitri ad instar iudiciorum redacta sunt, ut l. 1. ff. de arbit. & l. Rem non movam, §. 1. C. de iudic. confert textus in c. Cum dilectus, sup. eod. ubi arbitri dicitur iudicare. Nec refragatur quod Archiepiscopus reservaverit sibi potestatem ordinariam, & sic processerit utraque potestatem, scilicet iudicis, & arbitri. Quoniam hoc non colligitur ex hoc Capitulo: quin potius contrarium, cum allegaretur Archiepiscopus non debere ulterius procedere eo quod compromissum esset finitum. Quæ allegatio inepta fuisse, si non ut verus arbitri, sed ut Ordinarius processisset. Itaque ut formaliter hic dicit Abb. Antiqui, n. 2. Nota luce clarius ex illa decretali, quod potest in Ordinarium compromitti, & alibi non ita invenies licet subdat textum calumniari civile ex eo quod non erat immediate subiectus Archiepiscopo, in quem factum fuerat compromissum. Similiter Abb. Sicul. n. 1. in 2. notab. dicit hunc textum optimè probare in Ordinarium compromitti posse tanquam in arbitrum.

25 & alibi non ita bene hoc probari. Deinde hoc ipsum probatur in d. c. Cum tempore, sup. eod. si intelligamus Episcopum Merseburgensem fuisse reum; hoc enim calu Archiepiscopus, in quem factum fuerat compromissum, fuisse iudex ordinarius ipsius. Secus si fuisset Actor, ut in c. Si Clericus, ut. q. 1. & ibi advertunt Joan. Andr. n. 9. in gl. 1. Bellam. n. 10. in 1. opposit. Card. n. 2. Imol. n. 3. & Anch. in 3. notab. Nec verum est illam textum loqui in arbitratore. Imò enim loquitur in arbitro, ut patet ibi, arbitrium Magdeburgens. Archiepiscopi servaturum: & ibi Nos arbitrum ab ipso prolatum. Et infra ibi, in arbitrio. Hoc ipsum de iudice delegato probatur in c. Litteras, de presu.

26 Secundum vero membrum, in quo hæc tertia opinio discrepat à prima, & secunda, id est Ordinarium posse arbitrum esse de iure civili, pendet ab intellectu l. Sed est in servum, §. Si quis iudex, ff. de arbit. nam cum textus dicat prohiberi lege Julia, ne iudex arbitrium recipiat eius rei, de qua iudex est, imò se compromitti iubet; 27 difficultas ad hoc restringitur, videlicet an illa dicitio, ve. ster ibi copulativè, ita ut sit unus tantum

26 Secundum vero membrum, in quo hæc tertia opinio discrepat à prima, & secunda, id est Ordinarium posse arbitrum esse de iure civili, pendet ab intellectu l. Sed est in servum, §. Si quis iudex, ff. de arbit. nam cum textus dicat prohiberi lege Julia, ne iudex arbitrium recipiat eius rei, de qua iudex est, imò se compromitti iubet; 27 difficultas ad hoc restringitur, videlicet an illa dicitio, ve. ster ibi copulativè, ita ut sit unus tantum

dem casus, quando scilicet iudex vellet arbitrium recipere cogendo partes ut in se ipsam compromitterent: An verò ster distiunctivè ita ut sint duo casus, & lex prohibeat non solum ne iudex vim faciat nolentibus, sed etiam ne recipiat in se compromissum à volentibus iniurum. Et glossa nostra, ut prædixi, approbat primum intellectum, id est prohiberi unum tantum casum cum iudex vult partes cogere ad compromittendum in se. Et hunc intellectum de iure puto vetiorem ex considerationibus infra scriptis.

28 Primò quia in d. cap. Infirmus, §. Si quis verò, 3. q. 7. refertur ad litteram integer ille §. Si quis iudex, & loco illius dictionis, ve. ponitur copulativa, & Atque ita ubi lex civilis dicit, inverte compromitti, lex canonica quasi jus civile exponendo dicit, & in se compromitti. Ergo dicto, ve. in d. §. Si quis iudex, est accipienda copulativè ut sic prohibeat unum casum dantat. Quod etiam advertit iussu Pontificii illuminator Joan. Andr. licet valde succinctè in d. c. Cum tempore, num. 10. vers. Facit quia, supra eod. Secundo, quia non est novum ut dictio illa, ve, sit copulativè, ut in l. Sapè, ff. de verbor. signifi. & notat Jo. Andr. loco cit. Tertio quia lex non fertur nisi in casu dubio, l. Labeo, ff. de carbon. editio. At si dictus §. Si quis iudex, duos casus prohiberet, secundus casus esset de indubitabili, & supervacaneus, quia si iudex simpliciter, & absolute prohibetur in se arbitrium recipere etiam à volentibus, quod minus est, ut in primo casu; extra dubium est eum non posse partes compellere ut in se compromittant, quod plus est, facit cap. Cui licet & c. Plus semper, cum utrobique notatis per Dy. & Joan. Andr. de regul. iur. lib. 6. Quarto quia cum de iure canonico clarè sit cautum ut Ordinarius possit esse arbitri, ut offensum est supra num. 23. lex civilis dubia intelligi debet secundum determinationem juris canonici: nam ut in proposito arguit Abb. in d. c. Cum tempore, num. 5. in fine, vers. De iure civili, supra eod. si in dubio pro interpretatione legis recurramus ad consuetudinem, ut in c. Cum dilectus, de consuetud. & in l. Si de interpretatione, ff. de legib. longe magis recurrendum est ad Jus Pontificum, quod est majoris autoritatis, quam consuetudo, arg. à simili in c. Quis nesciat, ut dist. Contert textus in c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. Ultimò alius omittis, non est constituenda differentia inter jus canonicum, & jus civile, nisi ubi clarè id reperitur expressum, arg. c. 1. cum ibi notatis, inf. de novi oper. nunciat. Ergo cum habeamus legem canonicam hunc articulum expresse decidentem; lex civilis habens varios intellectus accipienda est in eo sensu, in quo magis convenit cum lege canonica, ut sic jura iuris concordentur, c. Cum expedit, de elect. lib. 6. facit quia ubi jus civile est dubium, & jus canonicum est clarum, seu declarativum eius quod de iure civili non est expresse decitum; servari debet ubique locorum & in utroque foro jus Canonicum, ut notabiliter voluit Angelus cons. 217. in causa n. 3. vers. Non obstat, Abb. in d. c. 1. num. 6. de nou. oper. nunciat. & Matanc. in Praxi n. 3. part. num. 73.

29 loco cit. Tertio quia lex non fertur nisi in casu dubio, l. Labeo, ff. de carbon. editio. At si dictus §. Si quis iudex, duos casus prohiberet, secundus casus esset de indubitabili, & supervacaneus, quia si iudex simpliciter, & absolute prohibetur in se arbitrium recipere etiam à volentibus, quod minus est, ut in primo casu; extra dubium est eum non posse partes compellere ut in se compromittant, quod plus est, facit cap. Cui licet & c. Plus semper, cum utrobique notatis per Dy. & Joan. Andr. de regul. iur. lib. 6. Quarto quia cum de iure canonico clarè sit cautum ut Ordinarius possit esse arbitri, ut offensum est supra num. 23. lex civilis dubia intelligi debet secundum determinationem juris canonici: nam ut in proposito arguit Abb. in d. c. Cum tempore, num. 5. in fine, vers. De iure civili, supra eod. si in dubio pro interpretatione legis recurramus ad consuetudinem, ut in c. Cum dilectus, de consuetud. & in l. Si de interpretatione, ff. de legib. longe magis recurrendum est ad Jus Pontificum, quod est majoris autoritatis, quam consuetudo, arg. à simili in c. Quis nesciat, ut dist. Contert textus in c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. Ultimò alius omittis, non est constituenda differentia inter jus canonicum, & jus civile, nisi ubi clarè id reperitur expressum, arg. c. 1. cum ibi notatis, inf. de novi oper. nunciat. Ergo cum habeamus legem canonicam hunc articulum expresse decidentem; lex civilis habens varios intellectus accipienda est in eo sensu, in quo magis convenit cum lege canonica, ut sic jura iuris concordentur, c. Cum expedit, de elect. lib. 6. facit quia ubi jus civile est dubium, & jus canonicum est clarum, seu declarativum eius quod de iure civili non est expresse decitum; servari debet ubique locorum & in utroque foro jus Canonicum, ut notabiliter voluit Angelus cons. 217. in causa n. 3. vers. Non obstat, Abb. in d. c. 1. num. 6. de nou. oper. nunciat. & Matanc. in Praxi n. 3. part. num. 73.

30 31 32 33 34 Secundum QUERO, An iudex in quem initium est compromissum, in dubio censetur in causa procedere ut iudex, an verò ut Arbitri. Pendente lite inter Decanum, & Capitulum

Ecclesie Audomaren. ex una, & Abbatem, & Conventum Monasterii S. Bertini Ordinis S. Benedicti immediatè Sedi Apostolicæ subiecti ex parte altera super præcedentia Episcopus Vercellen. tunc Nuntius Apostolicus in Belgio, in quem partes hanc differentiam compromiserunt, diffinit ut Decanus, & Capitulum à latere dextro; ipsi verò Religiosi dicti Monasterii à sinistro semper, & ubique incederent. Ut die Sanctissimi Sacramenti dicti Monasterii convenirent ad Cathedralen Ecclesiam, unde processio initium sumeret, Canonicis eos, ut moris est, excipientibus processione ad eandem Ecclesiam comitarentur, & Episcopo Sacramentum gestante, Abbas solus clauderet processionem ante umbellam. In ijs verò processionibus, quæ iussu Summi Pontificis, vel regia Majestate instante indicerentur; tunc servaretur in omnibus antiqua alternativa consuetudo, & vicissitudo, non autem id quod de latere dextro, & sinistro consuetum est: dictaque consuetudo, & vicissitudo etiam servaretur quando Corpora Sanctorum Audomari, & Bertini in processionibus sunt deferenda. Utque Sanctissimum Sacramentum semper à digniori, videlicet ab Episcopo, si præsens esset; si minus ab Abbate, & co absentè à Decano, tum à Priore dicti Monasterii deferretur. Et quando Abbas in Ecclesia sua Episcopo præsentè celebraret, tunc antequam benedictionem impertiretur, eidem Episcopo cum Mitra reverentiam facere deberet, & absentè Episcopo, in Cathedrali Ecclesia ipso die Sanctissimi Sacramenti celebrare deberet requisitus. Cum autem habenda sunt processiones, quibus certus dies non est præscriptus, tunc ex humanitate Decanus, & Capitulum Cum Religiosis ipsi conveniant ad deliberandum quo die, & qua ratione haberi deberent. Indictio autem earum omnino ad Episcopum, Decanum, & Capitulum prædictum pertinet, & prædicta observari mandavit sub pena exco. scutorum, adjecta clausula, & omni meliori modo.

35 Quæ quidem sententia cum ab utraque parte, & Sixto tunc Episcopo Audomaren. approbata, & observata fuerit; supplicatur pro illius confirmatione.

36 Visum est confirmationem posse concedi; quia Nuntius videtur usus utraque potestate; in illa, quæ facit actum magis valere, & perpetuam roboris firmitatem habere, text. est in l. 1. §. 1. vers. Perinde, ff. de iudic. & scripsit Roman. cons. 143. Ex proposita, n. 9. & cons. 446. Primus, nu. 3. & seqq. & sic iudiciaria, cum sub pena quingentorum scutorum præceperit partibus observantiam contentorum in sententia prædicta. Quæ omnia clarum est assumentem tantum partes iudicis convenire, & non arbitris, & arbitratoribus, qui jurisdictionem non habent, ut l. Act Prator, cum ibi not. ff. de re iudic. Abb. hic in 4. notab. Sed habent solam notionem, nec penam, vel multam possunt partibus infligere, gloss. alt. & ibi DD. in c. Cum dilectus, supra eod. Et ultimo loco apposuit etiam clausulam, & omni meliori modo, per quam actus dicitur factus ea validiori potestate, quæ utri poterat, & sic iudiciaria, gloss. in l. 1. in ver. conferant, in fin. ff. de iud. Bald. cons. 478. num. 3. lib. 3. Alexand. consil. 112. num. 1. & seqq. lib. 3. Dec. in c. Super questionem

35 Visum est confirmationem posse concedi; quia Nuntius videtur usus utraque potestate; in illa, quæ facit actum magis valere, & perpetuam roboris firmitatem habere, text. est in l. 1. §. 1. vers. Perinde, ff. de iudic. & scripsit Roman. cons. 143. Ex proposita, n. 9. & cons. 446. Primus, nu. 3. & seqq. & sic iudiciaria, cum sub pena quingentorum scutorum præceperit partibus observantiam contentorum in sententia prædicta. Quæ omnia clarum est assumentem tantum partes iudicis convenire, & non arbitris, & arbitratoribus, qui jurisdictionem non habent, ut l. Act Prator, cum ibi not. ff. de re iudic. Abb. hic in 4. notab. Sed habent solam notionem, nec penam, vel multam possunt partibus infligere, gloss. alt. & ibi DD. in c. Cum dilectus, supra eod. Et ultimo loco apposuit etiam clausulam, & omni meliori modo, per quam actus dicitur factus ea validiori potestate, quæ utri poterat, & sic iudiciaria, gloss. in l. 1. in ver. conferant, in fin. ff. de iud. Bald. cons. 478. num. 3. lib. 3. Alexand. consil. 112. num. 1. & seqq. lib. 3. Dec. in c. Super questionem

- num. 69. ubi etiam alii de offic. deleg. Achill. de
 38 Graff. de off. i. tit. de clausulis. Confert quod
 tardit Roman. conf. 343. Ex proposito, ubi late
 consuluit valere commissionem ab Archiepiscopo
 Colonienfi, qui est etiam Episcopus Badae,
 seu administrator factam super administratione
 Episcopatus Badensis per haec verba: *Theodori-
 cus Archiepiscopus Colonienfis, Bessalie Dux &c.*
*Er vigore illius clausulae, &c. Censeri omnes Di-
 gnitates expressisse, & sic valere actum tanquam
 factum à Badae administratore, quia expressio
 non est restricta. Et illa verba, Archiepiscopus
 Colonienfis, Dux Bessalia, &c. stant causa demon-
 strationis. Et quae abundant non vitiant actum,
 ut ibi per eum, qui pluribus hanc partem con-
 firmat, & ab objectis tuetur. Si ergo duplicem
 habens potestatem censetur ea usus, per quam
 actus sustinetur, etiamsi illam non expresserit,
 nisi per dictionem ceteratam; quanto magis
 idem dicendum erit hoc casu, in quo Nuntius
 utramque potestatem expressit nominatim.*
- 39 Imò secundum unam opinionem, de qua per
 Innocentium in c. *Cum ex officio*, de prescrip-
 tionem refert Bald. in l. *Falsus*, circa finem, c. de
 iuris, & in l. *Non Codicillum*, c. de testament.
 & Angel. in l. *Si per errorem*, ff. de iurisd. omni-
 iudic. valida est sententia iudicis, licet dicat
 se nolle procedere ex capite jurisdictionis ordi-
 nariae, secundum quam in veritate procedere
 potest, sed ex capite delegata, quam putat se
 habere, licet verè non habeat; cum enim ad sit
 potestas procedendi, & voluntas, quamvis erret
 in specie jurisdictionis; valebit quod agitur,
 quia principalis voluntas non deficit, nec in ge-
 nere potestas. & sequitur Roman. Confil. 446.
Primum proposita consultationis, num. 3. 4. & 5.
 de quo tamen articulo dic ut per Sigismundum
 Loffred. conf. 45. *Magnificus Federicus*, postn. 5.
 & eundem Roman. conf. 343. Ex proposito, nu. 5.
- 40 Et in terminis ferè nostris si iudex pronunciet
 ut arbiter, & arbitrator; Si quidem actus utro-
 que modo possit valere, velet fortiori modo,
 quo potest, arg. l. *Si damus*, ff. de servitut. ur-
 ban. praed. l. *Si non lex*, ff. de hered. instituen. Sin au-
 tem valere non possit nisi uno modo; tunc quia
 actus in dubio debet valere, iudex censetur pro-
 cessisse eo modo, quo potuit. Hæc est theoria
 Baldi in d. l. *Non Codicillum*, num. 7. adijcientis
 hanc opinionem esse æquioram, & servari de
 consuetudine. De quo dic plenius ut scripsi in
 cap. *Contingit*, num. 34. & 35. *infra eod.* Quip-
 pe hoc casu Nuntius censeri non debet eligisse
 viam, per quam ejus iudicium possit subverti,
 l. 3. *de milit. testam.* Facit Regula Sexti, *utile
 per inutile*; nec non regula *si non valet quod ago, ni
 ago, valet ut valere potest*, l. *Si tam angusti*, ff. de
 servitut. cum notatis per Bart. in l. 1. §. *Si quis ita*,
 ff. de verbor. obligat.
- 41 Neque verò in præsentia dubitandum est de
 potestate, quia etsi de jure civili res habeat ali-
 quam difficultatem an utraque potestas concurre-
 re possit, ut dixi late in præcedenti questione,
 tam in de jure canonico, quod attendi debet in-
 ter personas Ecclesiasticas, res est expedita, ut
 est textus rotundus hic ponderatus ut supra n. 23.

& seq. in cap. *Cum tempore*, supra eod. & c. *Litre-
 ras*, de presumpcion.

- 42 Supposita igitur potestate, & voluntate, sequi-
 tur consequentia necessaria ut sententia sit vali-
 da, & præjudicet nedum illismet Canonicis, qui
 tunc temporis intervenerunt, sed etiam Successoribus
 eorum, l. *Ex contractu*, ff. de re iudic. Ri-
 pain l. *Sepe*, num. 69. de re iudic. Rot. decis. 17.
 sub num. 1. & 4. eod. tit. in antiq.
- 43 Quod etiam dicendum est quatenus dicta lea-
 tentia dici possit aliquo modo arbitramentum
 propter potestatem eidem Nuntio traditam à
 partibus decidendi causam de jure, & de facto
 cum renunciatione cuiusque appellationi, &
 reductioni ad arbitrium boni viri, quæ operantur
 ut in eum censentur compromisisse ut in
 Arbitratorem, ex tradit. per Bart. l. *Si Socie-
 tatem*, §. *Arbitratorem*, ff. pro Soc. & per Cano-
 nistas in cap. *Quintavallis*, de iurjur. quia etiam
 44 dicto casu cum in compromisso, & laudo per ar-
 bitratorem lato intervenerit præsentia, & con-
 sensus Ordinarij præmissio tractatu cum his so-
 lemnitatibus, licet compromitti potuit, & tran-
 sige etiam in præjudicium Successorum, c. *Præ-
 sentata*, ubi Abb. & Felin. num. 1. de testibus.
- Idque eo magis recipiendum videtur ex eo
 quod compromissum nomine dignitatis factum
 fuit, ut patet ex illis verbis, *Decanum, & Capitu-
 lum Ecclesie Audomaren. ex una, & Abbatem
 & Monachos, S. Bertini eiusdem civitatis ex altera.*
 Compromissum autem factum sub nomine di-
 gnitatis quamvis non transeat in heredes, c. *fin.*
infra eod. tamen transit in Successorem in eadem
 dignitate, ut probatur in cap. *Quoniam Abbas*,
 supr. de off. deleg. ubi Dec. col. penult. vers. *Pos-
 tremo*, num. 86. & seq. late hanc partem tuetur.
 Idem probatur in l. *Quod principi*, ff. de leg. 2.
 Et formant Alex. Aretin & Raphael. Cuman. in
 l. *Qui liberis*, §. *Hæc verba*, de vulg. & pupill.
 Bald. in l. *fin.* §. *Sed si quis*, col. fin. c. *Communi-
 ma*, de legat. Mart. in rubr. de fideiussor. n. 135.
 & Bertach. de Episc. in 4. part. de potest. Episc.
 in temporal. quest. 54. n. 290. Et quamvis Bart.
 in d. §. *Hæc verba in vers. Ultimo hanc legem*,
 dixerit compromissum sicut non transit in herede-
 dem, ut in l. *Diem proferre*, §. 1. ff. eod. pari ra-
 tione non transire in Successorem; Et eius opi-
 nio communis sit, ut testatur Dec. alios cumu-
 lans loco citato, & Iaf. in d. §. *Hæc verba*; tamen
 primam opinionem contra Bartol. dicunt verio-
 rem in puncto juris Alexand. & Dec. ubi supra.
- Præsertim si dignitas sit talis ut non deferatur
 45 jure hereditario, ut in casu nostro. In his enim
 dignitatibus, & non in hereditariis procedit tex-
 tus in d. c. *Quoniam Abbas*, ut ibi per Dec. n. 88.
- Præterea quidquid sit de veritate harum opinio-
 num, vitari potest hoc casu huiusmodi controv-
 versia, quia esto compromissum expiraverit per
 mortem compromittentium, nec transiverit in
 Successorem; tamen effectus laudi per arbitrum
 lati contra compromittentem durat, & transit
 non tantum in Successores, sed etiam in here-
 dem, textus est in d. l. *Diem proferre*, §. 1. ff. eod.
 & hic notat Abb. num. 2. vers. *Effectus tamen sen-
 tentia.*

